FIL-QORTI TAL-APPELL KRIMINALI

Onor. Imħallef Dr. Aaron M. Bugeja M.A. (Law), LL.D. (melit)

Illum 27 t'Ottubru 2022

Il-Pulizija
vs.
Kevin BONNICI
Paul DEMICOLI
Paul MAGRO

Appell numru 387/2009

Il-Qorti rat is-segwenti:

A. L-IMPUTAZZJONIJIET

1. Dan huwa appell minn sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) nhar il-21 ta' Ottubru 2009 fil-konfront ta' **Kevin BONNICI** (detentur tal-karta tal-identita' bin-numru 557375M) f'ismu propju u bħala impjegat tas-soċjeta Asfaltar Limited, **Paul DEMICOLI** (detentur tal-karta tal-identita' bin-numru: 546374M) f'ismu propju u bħala sid il-proprjeta' ġewwa Triq Ramon Perellos, San Pawl Il-Baħar u **Paul MAGRO** (detentur tal-karta tal-identita' bin-numru: 546374M) f'ismu propju u bħala Direttur u f'isem is-soċjeta' Asfaltar Limited li ġew mixlija talli nhar it-3 ta' Ġunju 2004:

   i. B'nuqqas ta' ħsieb, bi traskuraġni jew b'nuqqas ta' ħila fl-arti jew professjoni tagħhom jew b'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti kkaġunaw il-mewt ta' żewġ persuni Nadezda Vavilova u Maria Dolores Zarb;

ii. Talli b'nuqqas ta' ħsieb bi traskuraġni jew b'nuqqas ta' ħila fl-arti jew professjoni tagħhom jew b'nuqqas ta' tħaris tar-regolamenti kkaġunaw jew għamlu l-ħsara jew ħassru jew għarrqu xi ħaġa li minħabba f'hekk, ġrat il-mewt ta' żewġ persuni Nadezda Vavilova u Maria Dolores Zarb;
iii. Talli b'nuqqas ta' ħsieb, bi traskuraġni jew b'nuqqas ta' ħila fl-arti jew professjoni tagħhom jew b'nuqqas ta' tħaris tar-regolamenti kkaġunaw jew għamlu ħsara jew ħassru jew għarrqu ħwejjeġ ħaddieħor;
iv. Talli fl-istess jum, lok, ħin u ċirkostanzi bħala persuni responsabbli, naqsu li dejjem jassiguraw s-saħħa ta' persuni kollha li setgħu jiġu effetwati bix-xogħol li kien qed isir fuq dan l-istess lant tax-xogħol;
v. Talli fl-istess jum, lok, ħin u ċirkostanzi bħala ħaddiema naqsu li jieħdu ħsieb kemm jista' jkun is-saħħa tal-persuni kollha li setgħu jiġu effetwati bl-atti jew ix-xogħol tagħhom skont it-taħriġ u l-istruzzjonijiet mogħtija;
vi. Talli fl-istess jum, lok, ħin u ċirkostanzi naqsu li jissalvagwardaw is-saħħa u s-sigurta ta' kull persuna oħra li setgħet tiġi effetwata bix-xogħol li kien qed isir fuq dan l-istess lant tax-xogħol.

Lil **Paul DEMICOLI** u **Paul MAGRO** waħidhom talli fit-tlieta ta' Ġunju 2004 u fix-xhur ta' qabel:

i. naqsu li jevalwaw r-riskji għas-saħħa u sigurta' dwar ix-xogħol fuq is-sit ta' kostruzzjoni fi Triq Ramon Perellos, San Pawl Il-Baħar.

B. IS-SENTENZA APPELLATA

2. Permezz tas-sentenza aktar 'il fuq imsemmija, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali, sabet lill-imputati Kevin BONNICI u Paul DEMICOLI ħatja tal-akkużi kif miġjuba kontra tagħhom u kkundannat lil DEMICOLI għall-perjodu ta' tlett snin priġunerija u lil BONNICI għall-perjodu ta' tmintax-il xahar priġunerija filwaqt li ddikjarat lill-imputat Paul MAGRO mhux ħati tal-akkużi kif dedotti kontra tiegħu u lliberatu minnhom.

C. L-APPELL INTERPOST

3. Illi l-appellant Kevin BONNICI appella minn din is-sentenza fejn talab lill-Qorti sabiex din il-Qorti joġgħobha tirrevoka s-sentenza appellata billi tiddikjarah mhux ħati tal-imputazzjonijiet miġjuba kontra tiegħu u tilliberah minnhom u alternattivament sabiex tirriforma s-sentenza appellata fil-parti tal-piena u minflok timponi sanzjoni aktar ekwa għaċ-ċirkostanzi tiegħu u dan wara li stqarr is-segwenti :-

i. Fl-ewwel aggravju tiegħu l-esponent jikkontendi li s-sejbien ta' ħtija kienet waħda unsafe and unsatisfactory. Huwa vera li fejn si tratta ta' colpa biex effettivament din tirriżulta jeħtieġ li jkun hemm a chain of causation bejn l-

att li ħoloq id-danni u d-danni riżultanti. Huwa veru wkoll li kien l-esponent li ħadem fuq is-suletta u mbagħad il-bini ġġarraf. Iżda l-esponent ma jaqbilx mal-konklużjoni tal-Qorti tal-Maġistrati (Malta) fejn din qalet : ' Kevin Bonnici ma ħasibx u qabad u għamel dak ordnat lilu...u għalhekk għandu jinżamm ukoll responsabbli għal dak li seħħ'. Bl-akbar rispett ma jidhirx li l-Qorti tal-Maġistrati għamlet xi indaġni tal-ħsieb biex jiġi identifikat x'attitudni ta' ħsieb seta' kellu l-imputat waqt li kien qiegħed jeżegwixxi x-xogħol. Mhux biżżejjed li ngħidu li l-esponent kien qiegħed jopera fuq is-suletta, il-bini waqa', l-esponent ma ħasibx allura huwa responsabbli.

ii. Id-difiża tal-esponent sejra tibbaża fuq is-segwenti insenjament tal-Professur Mamo (Lectures in Criminal Law, L-Ewwel Sena): 'If they were (the consequences not forseen nor desired, but could have been forseen, the offence is negligent; if they were not forseen not desired nor could have been forseen then there is no offence but sheer accident'. L-esponent ma ħax xi rwol ta' protagonist f'dan il-każ u dan għaliex minkejja li hu kien qiegħed jopera l-JCB fil-ġurnata tal-inċident, ma kellux dik il-mental attitude neċessarja biex is-swaba' jiġu ppuntati lejh. Dan huwa każ ta' Casus.

iii. L-esponent iqum filgħodu, jirraporta għax-xogħol biex jagħmel il-ġurnata tiegħu ħalli jaqla' x'jiekol u jgħin lill-ommu li ilha armla għal dawn l-aħħar erbatax -il sena. Meta jidħol għax-xogħol huwa jkun qiegħed jistenna l-ordnijiet ġejjin mingħand l-imgħallem tiegħu Paul Magro. L-esponent jintbagħat fuq il-lant tax-xogħol biex jopera l-makkinarju li għalih irid ikollok liċenzja speċjali kif effettivament għandu l-esponent. Id-doveri tiegħu huma li jopera l-makkinjarju b'mod responsabbli u jara li l-istess makkinarju jkun qiegħed jiffunzjona tajjeb u li allura jkun fi stat li l-esponent ikun jista' jeżegwixxi x-xogħol bl-operazzjoni responsabbli tal-makkinarju li jkun. Ma hemm xejn fl-atti li iindika li l-esponent kien qiegħed jopera l-makkinarju b'mod irresponsabbli jew li kien qiegħed jopera JCB li ma kienx idoneu biex jiġi wżat.

iv. Għat-tqattiegħ tas-suletta li kkawżat il-kollass tal-binja ma jistax jirrispondi l-esponent għaliex: i) huwa mhux tekniku fuq il-bini u l-kostruzzjoni; ii) mhux perit iii) mhux kuntrattur iv) mhux bennej v) huwa impjegat vi) huwa operatur ta' heavy plant machinery vii) għandu liċenzja speċjali biex jopera dawn viii) jaħdem fejn jiġi indikat lilu ix) ma jaqbadx u jaħdem bl-addoċċ x) jieħu l-ordnijiet mingħand l-imgħallem tiegħu xi) jibgħatu l-imgħallem tiegħu xii) jaħdem fuq struzzjonijiet speċifiċi għaliex la huwa kuntrattur, la huwa bennej u lanqas huwa perit. L-esponent jaħdem taħt l-impressjoni ġenwina li l-imgħallem tiegħu iqabbdu xogħol leġittimu, li min iqabbdu jagħmel xi ħaġa jkun qiegħed iqabbdu jagħmel xi ħaġa leġittima, dak li jagħmel huwa kopert bil-permessi u dak li qiegħed jagħmel huwa approvat minn perit jew bennej jew kuntrattur u allura ma jaġixxix kaprċċjożament. L-obbligi tekniċi jridu jiġu assunti minn min effettivament għandu rwol tali li għalieh tinħtieġ taħriġ tekniku. Fl-ebda ħin dawn l-obbligi kellhom iduru fuq l-esponent.

v. L-aktar fatt serju huwa li minkejja li bejn Paul Magro u Paul Demicoli kien hemm skambju ta' diskors fuq is-suletta u t-tneħħija tagħha, ħadd minnhom ma jidher li nforma lill-esponent dwar kif kellha tiġi indirizzata l-kwistjoni tas-suletta. Fl-ebda ħin l-oneru ta' dan l-obbligu ta' kif kellha tiġi mmaniġġjata s-suletta kellu jdur fuq l-esponent bħala persuna li mhiex

teknika u li xogħolu kien dak li jeżegwixxi b'galbu dak li jqabbdu xi ħadd tekniku.

vi. Illi minn dan kollu l-konklużjoni li tinġibed għandha tkun waħda li kien min seta' kien li kien qiegħed jopera l-makkinarju, ir-responsabilita' tal-inċident kienet u għandha taqa' fuq min ħa d-deċiżjoni fatali meta kien jaf li tali deċiżjoni ma kellhiex tittieħed. L-esponent kien biss f'dan il-każ qiegħed jintuża bħala sempliċi għodda biex isir dak li ħaddieħor kien jaf li ma kellux isir.

vii. It-tieni aggravju jirrigwarda l-piena inflitta in kwantu din kienet eċċessiva.

D. IL-PARTI ĠENERALI

4. Illi din il-Qorti hija Qorti ta' reviżjoni tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati u ma tbiddilx l-apprezzament tal-provi magħmul mill-Qorti tal-Maġistrati meta dik il-Qorti tkun legalment u raġonevolment korretta fl-apprezzament li hija kienet għamlet. Fis-sentenza **Ir-Repubblika ta' Malta vs Emanuel ZAMMIT** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Sede Superjuri)[1] intqal:

> kif dejjem gie ritenut huwa principju stabbilit fil-gurisprudenza ta' din il-Qorti li hija ma tiddisturbax l-apprezzament dwar il-provi maghmul mill-ewwel Qorti jekk tasal

[1] Tal-21 t'April 2005. Ara wkoll Ara, fost ohrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa, 16 ta' Ottubru 2003; Ir-Repubblika ta' Malta vs Godfrey Lopez u r-Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina 24 ta' April 2003, Ir-Repubblika ta' Malta vs Lawrence Asciak sive Axiak 23 ta' Jannar 2003, Ir-Repubblika ta' Malta vs Mustafa Ali Larbed; Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino, 7 ta' Marzu 2000, Ir-Repubblika ta' Malta vs Ivan Gatt, 1 ta' Dicembru 1994; u Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: Il-Pulizija vs Andrew George Stone, 12 ta' Mejju 2004, Il-Pulizija vs Anthony Bartolo, 6 ta' Mejju 2004; Il-Pulizija vs Maurice Saliba, 30 ta' April 2004; Il-Pulizija vs Saviour Cutajar, 30 ta' Marzu 2004; Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan et, 21 ta' Ottubru 1996; Il-Pulizija vs Raymond Psaila et, 12 ta' Mejju 1994; Il-Pulizija vs Simon Paris, 15 ta' Lulju 1996; Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace, 31 ta' Mejju 1991; Il-Pulizija vs Anthony Zammit, 31 ta' Mejju 1991.

Fil-kawża Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa ġie mistqarr li :

> Kif gie ritenut diversi drabi, hawn qieghdin fil-kamp ta' l- apprezzament tal-fatti, apprezzament li l-ligi tirrizerva fl- ewwel lok lill-gurati fil-kors tal-guri, u li din il-Qorti ma tiddisturbahx, anke jekk ma tkunx necessarjament taqbel mija fil-mija mieghu, jekk il-gurati setghu legittimament u ragonevolment jaslu ghall-verdett li jkunu waslu ghalih. Jigifieri l-funzjoni ta' din il-Qorti ma tirrizolvix ruhha f'ezercizzju ta' x'konkluzjoni kienet tasal ghaliha hi kieku kellha tevalwa l-provi migbura fi prim'istanza, imma li tara jekk il-verdett milhuq mill-gurija li tkun giet "properly directed", u nkwadrat fil-provi prodotti, setax jigi ragonevolment u legittimament milhuq minnhom. Jekk il-verdett taghhom huwa regolari f'dan is-sens, din il-Qorti ma tiddisturbahx (ara per ezempju Ir-Repubblika ta' Malta v. Godfrey Lopez u r-Repubblika ta' Malta v. Eleno sive Lino Bezzina decizi minn din il-Qorti fl-24 ta' April 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Lawrence Asciak sive Axiak deciza minn din il-Qorti fit-23 ta' Jannar 2003, Ir-Repubblika ta' Malta v. Mustafa Ali Larbed deciza minn din il-Qorti fil-5 ta' Lulju 2002, ir-Repubblika ta' Malta v. Thomas sive Tommy Baldacchino deciza minn din il-Qorti fis-7 ta' Marzu 2000, u r-Repubblika ta' Malta v. Ivan Gatt deciza minn din il-Qorti fl-1 ta' Dicembru 1994).

ghall-konkluzjoni li dik il-Qorti setghet ragjonevolment u legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha. Fi kliem iehor, din il-Qorti ma tirrimpjazzax id-diskrezzjoni fl-apprezzament tal-provi ezercitata mill-ewwel Qorti izda taghmel apprezzament approfondit tal-istess biex tara jekk dik l- ewwel Qorti kinitx ragjonevoli fil-konkluzjoni taghha. Jekk, izda, din il-Qorti tasal ghall-konkluzjoni li l-ewwel Qorti, fuq il-provi li kellha quddiemha, ma setghetx ragjonevolment jew legalment tasal ghall-konkluzjoni li tkun waslet ghaliha, allura din tkun raguni valida, jekk mhux addirittura impellenti, sabiex din il-Qorti tiddisturba dik id-diskrezzjoni u konkluzjoni.

5. Anke jekk din il-Qorti tistħarreġ ix-xiehda li tkun tressqet quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, ir-rwol ta' din il-Qorti jibqa' dak ta' reviżjoni tad-deċiżjoni mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati. Fil-kors ordinarju tal-funzjoni tagħha, ma ssirx Qorti ta' ritrattazzjoni, u ma terġax tisma' l-każ u tiddeċiedi l-każ mill-ġdid. Id-deċiżjoni jekk l-imputat ikunx ħati jew le teħodha l-Qorti tal-Maġistrati, li għandha d-dover li tanalizza l-provi u l-argumenti legali kollha u tasal għall-konklużjonijiet tagħha.[2]

6. Din il-Qorti, b'hekk tirrevedi s-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati billi tara jekk u safejn, bis-saħħa tal-provi li jkunu ġew miġjuba mill-partijiet u tal-argumenti legali dibattuti quddiem il-Qorti tal-Maġistrati, setgħetx dik il-Qorti legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni milħuqa minnha fis-sentenza tagħha. Biex tagħmel dan ix-xogħol ta' reviżjoni din il-Qorti, tkun trid tifli l-provi u l-argumenti miġjuba quddiem il-Qorti tal-Maġistrati u tara jekk, u safejn, b'dawk il-provi li kellha quddiemha, il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx tasal għall-konklużjonijiet tagħha kif jidhru fis-sentenza b'mod tajjeb u skont il-Liġi.

7. Jekk din il-Qorti tara li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet tasal għall-konklużjonijiet li waslet għalihom skont il-provi u l-argumenti legali li kellha quddiemha, anke jekk dik ma kienetx l-unika konklużjoni li dik il-Qorti setgħet tasal għaliha, allura din il-Qorti ma tibdilx il-konklużjonijiet milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati. Dan peress li jekk il-Qorti tal-Maġistrati tkun għamlet xogħolha tajjeb, din il-Qorti ma tistax taqbad u tibdlilha s-sentenza tagħha, jekk mhux għax ikun hemm raġuni valida. Il-fatt biss li l-appellant ma jkunx jaqbel mal-konklużjonijiet tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati mhux biżżejjed biex din il-Qorti tibdel is-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati.

8. Jekk mill-banda l-oħra din il-Qorti tara li, mill-provi li nġiebu jew mill-argumenti legali imresqin quddiemha, l-Qorti tal-Maġistrati tkun żbaljat fl-apprezzament tal-provi jew fl-interpretazzjoni tal-argumenti

[2] u dan sakemm ma jkunx hemm raġunijiet eċċezzjonali entro l-parametri ta' dak li jipprovdi l-artikolu 428(3)(5) tal-Kodiċi Kriminali li din il-Qorti tkun tista' tiddeċiedi hi l-meritu tal-kawża.

legali imresqin quddiemha, b'mod li allura din il-Qorti tqis ma jkunx sigur u sodisfaċenti li tistrieħ fuq dawk il-konklużjonijiet, allura din il-Qorti imbagħad għandha s-setgħa u d-dmir li tibdel dik is-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati, jew dawk il-partijiet minnha li jirriżultaw li jkunu żbaljati jew li ma jirriflettux il-Liġi.[3]

9. Dawn il-provi pero jridu qabel xejn ikunu jirrispettaw ir-regoli tal-evidenza fi proċedimenti penali.

10. L-artikolu 637 tal-Kodiċi Kriminali jgħid li għal dak li jirrigwarda xhieda ta' eta' minuri, xhieda tal-imputat kif ukoll ix-xhieda ta' persuni li huma klassifikati taħt l-artikolu 636 tal-Kodiċi Kriminali, fosthom persuni li jkollhom interess fil-kwistjoni li fuqha tkun meħtieġa x-xhieda tagħhom, jew fir-riżultat tal-kawża:

> id-deċiżjoni (dwar il-kredibbilta tagħhom) titħalla fid-diskrezzjoni ta' min għandu jiġġudika l-fatti, billi jittieħed qies tal-imġieba, kondotta u karattru tax-xhud, tal-fatt jekk ix-xhieda għandiex mis-sewwa jew hix konsistenti, u ta' fattizzi oħra tax-xhieda tiegħu, u jekk ix-xhieda hix imsaħħa minn xiehda oħra, u taċ-ċirkostanzi kollha tal-każ.

11. Imbagħad l-artikolu 638 tal-Kodiċi Kriminali jagħmilha ċara li huwa fid-dover tal-Prosekuzzjoni li ġġib il-provi kollha u l-aħjar prova possibbli sabiex il-grad tal-prova tal-Prosekuzzjoni jintlaħaq b'suċċess. Jekk dawk il-provi jkunu jikkonsistu prinċipalment fil-verżjoni ta' xhud waħdieni, il-Qorti xorta waħda tista' tasal sal-grad ta' prova rikjest fi proċedimenti kriminali, jekk dak ix-xhud ikun ġie emnut; u dan peress li f'din l-eventwalita, din ix-xiehda ssir biżżejjed biex tagħmel prova sħiħa u kompluta minn kollox, daqs kemm kieku l-fatt ġie ippruvat minn żewġ xhieda jew aktar. Fil-fatt l-artikolu 638(2) tal-Kodiċi Kriminali jgħid li xhud wieħed waħdu, jekk emnut, huwa suffiċjenti sabiex fuq ix-xiehda tiegħu il-Qorti tkun tista' ssib ħtija. Dan il-prinċipju ġie kkonfermat f'diversi każijiet li dawn il-Qrati

---

[3] Ara wkoll, fost oħrajn, l-Appelli Kriminali Superjuri: Ir-Repubblika ta' Malta vs Rida Salem Suleiman Shoaib, 15 ta' Jannar 2009; Ir-Repubblika ta' Malta vs Paul Hili, 19 ta' Gunju 2008; Ir-Repubblika ta' Malta vs Etienne Carter, 14 ta' Diċembru 2004; Ir-Repubblika ta' Malta vs Domenic Briffa, 16 ta' Ottubru 2003; Ir-Repubblika ta' Malta vs Godfrey Lopez u Ir-Repubblika ta' Malta vs Eleno sive Lino Bezzina, 24 ta' April 2003; Ir-Repubblika ta' Malta vs Lawrence Asciak sive Axiak, 23 ta' Jannar 2003, Ir-Repubblika ta' Malta vs Mustafa Ali Larbed, 5 ta' Lulju 2002; Ir-Repubblika ta' Malta vs Thomas sive Tommy Baldacchino, 7 ta' Marzu 2000, Ir-Repubblika ta' Malta vs Ivan Gatt, 1 ta' Diċembru 1994; u Ir-Repubblika ta' Malta vs George Azzopardi, 14 ta' Frar 1989; u l-Appelli Kriminali Inferjuri: Il-Pulizija vs Andrew George Stone, 12 ta' Mejju 2004, Il-Pulizija vs Anthony Bartolo, 6 ta' Mejju 2004; Il-Pulizija vs Maurice Saliba, 30 ta' April 2004; Il-Pulizija vs Saviour Cutajar, 30 ta' Marzu 2004; Il-Pulizija vs Seifeddine Mohamed Marshan et, 21 ta' Ottubru 1996; Il-Pulizija vs Raymond Psaila et, 12 ta' Mejju 1994; Il-Pulizija vs Simon Paris, 15 ta' Lulju 1996; Il-Pulizija vs Carmel sive Chalmer Pace, 31 ta' Mejju 1991; Il-Pulizija vs Anthony Zammit, 31 ta' Mejju 1991.

kellhom quddiemhom fil-passat.[4] Jiġifieri huwa legalment korrett u permissibbli Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tasal li ssib ħtija f'persuna akkużata fuq ix-xiehda ta' xhud wieħed biss.

12. In oltre kif gie ritenut mil-Qorti fl-Appell Kriminali fis-sentenza fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Thorne:**[5]

> mhux kull konflitt fil-provi ghandu awtomatikament iwassal ghall-liberazzjoni tal-persuna akkuzata. Imma l- Qorti, f' kaz ta' konflitt fil-provi, trid tevalwa l-provi skond il-kriterji enuncjati fl-artikolu 637 tal-Kodici Kriminali w tasal ghall-konkluzzjoni dwar lil min trid temmen u f' hix ser temmnu jew ma temmnux'.

13. F'dan il-kuntest, allura, l-akbar sfida li jkollhom il-Qrati fil-każijiet li jisimgħu hija li jiskopru l-verita storika; u dan peress li l-evidenza li tinġieb quddiemhom - kemm dik diretta, kif ukoll dik indiretta - mhux dejjem neċessarjament twassal għall-dik il-verita'. Xhud jista' jkun konsistenti kemm fil-veritajiet li jgħid, kif ukoll fil-gideb li jista' jkun qiegħed jgħid. U huwa għalhekk li jeżisti wkoll ir-reat ta' sperġur. Il-Qrati ma għandhomx is-setgħa li jaqraw l-imħuħ tan-nies. Il-Qrati jippruvaw jifhmu xi jkollhom f'moħħhom, f'qalbhom u fil-kuxjenza tagħhom in-nies li jidhru quddiemhom biss mill-kliem li jgħidu u mill-egħmil tagħhom. Il-Qrati jridu jistrieħu biss fuq il-provi li jkunu nġiebu quddiemhom – ċjoe l-evidenza diretta jew l-evidenza indiretta.

14. L-evidenza indiretta hi dik li prinċipalment tistrieħ fuq iċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ. Għalkemm iċ-ċirkostanzi ma jitkelmux bħax-xhieda, u b'hekk ma jistgħux jigdbu, mill-banda l-oħra jistgħu jkunu qarrieqa. Dawn il-Qrati dejjem straħu fuq il-prinċipju li biex l-evidenza ċirkostanzjali tkun is-sies ta' sejbien ta' ħtija, din trid tkun univoka, jiġifieri li tipponta biss u esklussivament lejn direzzjoni u konklużjoni waħda u xejn ħliefha. Altrimenti, jekk iċ-ċirkostanzi jagħtu lok għal aktar minn konklużjoni waħda, il-Qorti ma tkunx tista' tistrieħ fuqhom biss biex tkun tista' ssib ħtija. Jekk ikun hemm dubju dettat mir-raġuni, il-Qorti ma tkunx tista' ssib ħtija fl-imputat jew akkużat.

---

[4] Ara fost oħrajn l-appelli kriminali sede inferjuri fl-ismijiet Il-Pulizija vs Joseph Bonavia ppreseduta mill-imħallef Joseph Galea Debono u datata s-6 ta' Novembru 2002; Il-Pulizija vs Antoine Cutajar ippreseduta mill-Imħallef Patrick Vella u deċiża fis-16 ta' Marzu 2001; Il-Pulizija vs Carmel Spiteri ippreseduta mill-Imħallef David Scicluna u deċiża fid-9 ta' Novembru 2011; Ara wkoll Ir-Repubblika ta' Malta vs Martin Dimech deċiża mill-Qorti tal-Appell Sede Superjuri u ppreseduta mill-Imħallfin Joseph Filletti, David Scicluna u Joseph R. Micallef u datata 24 ta' Settembru 2004.

[5] Deċiża fid-9 ta' Lulju 2003 mill-Qorti tal-Appell Kriminali Sede Inferjuri ippreseduta mill-Imħallef Joseph Galea Debono.

15. Mill-banda l-oħra biex persuna tiġi misjuba ħati, il-Liġi kriminali **ma teħtieġx** li din tkun stabbilita b'ċertezza assoluta. Il-Liġi tal-proċedura Maltija hija imnisla mis-sistema Ingliż fejn huwa meħtieġ li biex Qorti ta' Ġustizzja Kriminali tkun tista' ssib ħtija f'akkużat, il-Prosekuzzjoni tkun trid irnexxielha tipprova l-każ tagħha lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni in bażi għall-provi imresqa minnha. Jekk id-Difiża tipprova l-punt tagħha fuq bażi ta' probabbilita, jew tislet argument, inkluż mill-provi tal-Prosekuzzjoni stess, u jirnexxielha ddaħħal dubju dettat mir-raġuni, allura l-Qorti ma tkunx tista' ssib ħtija fl-akkużat.

16. Il-Qorti tkun tista' tasal għal din il-konklużjoni biss wara li tkun għarblet il-provi ammissibbli kollha li jkunu tressqu quddiemha, jiġifieri kemm l-evidenza ordinarja kif ukoll dik esperta, kemm dik diretta u kif ukoll dik indiretta. Fl-aħħar mill-aħħar dik il-Qorti trid tkun żgura moralment, sure fis-sistema Legali Ingliż,[6] li l-każ seħħ skont kif tkun qed tipprospetta l-Prosekuzzjoni lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni. Dan huwa l-ogħla livell ta' prova li l-Liġi teħtieġ biex tinstab ħtija; livell li huwa anqas miċ-ċertezza assoluta, iżda li huwa ogħla mill-bilanċ tal-probabbilitajiet.

17. Fil-każ Ingliż **Majid**,[7] Lord Moses stqarr hekk:

> Judges are advised by the Judicial Studies Board, as they have been for many years, to direct the jury that before they can return a verdict of guilty, they must be sure that the defendant is guilty.

18. Inoltre, fil-ktieb tagħhom **The Modern Law on Evidence**, Adrian Keane u Paul McKeown[8] jgħidu s-segwenti:

> In the wake of difficulties encountered with the formula of proof beyond reasonable doubt, Majid makes it clear that the direction on the criminal standard must adhere to the formula of proof by being "sure", in accordance with the longstanding advice given to judges by the Judicial Studies Board. That advice currently contained in the Crown Court Bench Book, is simply that the prosecution prove their case if the jury, having considered all the relevant evidence, are sure that the accused is guilty. Further explanation is described as 'unwise'. If the jury are not sure then, they must find the accused not guilty.

19. Meta jiġi biex ifisser dan il-grad ta' prova fi proċedimenti kriminali, l-Imħallef William Harding kien xi drabi jirreferi għal dal-kunċett bħala l-prinċipju **tas-sikurezza**. Hekk per eżempju fl-appell

[6] R v Majid, 2009, EWCA Crim 2563, CA at 2
[7] ibid.
[8] Oxford University Press, 2012, p. 106 – 108.

kriminali fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Joseph Peralta** deċiża mill-Qorti Kriminali nhar il-25 t'April 1957 dik il-Qorti kienet qalet li f'dak il-każ, in bażi għall-provi miġjuba quddiemha hija setgħet tasal **b'sikurezza** għall-konklużjoni fir-rigward tal-istat tal-imputat, liema stat fattwali kellu jiġi pruvat in bażi għal suffiċjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni. B'hekk dik il-Qorti ġja fl-1957 kienet irrikonoxxiet l-ekwivalenza bejn l-istat mentali ta' sikurezza mas-suffiċjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni, kif ukoll illum rifless fil-ġurisprudenza l-aktar reċenti fl-Ingilterra u Wales.

20. U huwa biss meta jkun hemm **id-dubju veru, bażat fuq ir-raġuni, fuq is-sens komun u fuq il-buon sens, ċjoe d-dubju li jibqa' jippersisti wara li jsir stħarriġ dettaljat u b'attenzjoni, b'diliġenza u b'mod imparzjali tal-provi u l-argumenti kollha li jkunu ġew imresqin mill-Prosekuzzjoni u mid-Difiża** li mbagħad, jekk jibqa' jippersisti dan id-dubju, jkun jista' jingħad li dak il-livell ta' sikurezza, ossija suffiċjenza probatorja lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni ma jkunx intlaħaq; u li allura bħala konsegwenza, il-Qorti ma tkunx tista' tiddikkjara lill-ħati tal-akkużi miġjuba kontrih.

21. Meta l-partijiet fi proċeduri penali, jagħżlu li jresqu prova, huma jridu jissodisfaw il-best evidence rule, ċjoe jridu jresqu l-aħjar prova li tkun tista' tiġi preżentata fil-każ konkret. Fis-sentenza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs George Spiteri** deċiża mill-Qorti tal-Appell Kriminali, ġie ritenut is-segwenti:

> Huwa principju fondamentali fil-process kriminali li l-ligi tesigi li kull min jrid jipprova xi haga, ghandu jressaq l-ahjar prova, u dan jista' biss jaqa' fuq prova sekondarja kemm il-darba din l-ewwel jew l-ahjar prova mhiex disponibbli. Hu veru wkoll, izda, li min ghandu jiggudika jista', skond il-ligi, u minkejja dan il-principju fondamentali appena msemmi, joqghod fuq ix-xhieda anke ta' persuna wahda jekk b'dak li tghid din il-persuna, jikkonvinci lill-gudikant sal-grad tal-konvinciment morali mill-htija tal-persuna akkuzata.
>
> L-prova indizzjarja trid tkun wahda assolutament univoka, li tipponta biss minghajr dubju dettat mir-raguni lejn fatt jew konkluzzjoni wahda. Ovvjament jekk fatt jew cirkostanzi jistghu ragjonevolment jinghataw aktar minn tifsira jew interpretazzjoni wahda, tkun li tkun, allura dik ma tkunx prova ndizzjarja tajba, skond il-ligi, sabiex in bazi taghha tista' tinstab htija. Kif tghid u titlob il-ligi, biex prova ndizzjarja tigi ammessa bhala prova valida fis-sens li wiehed jista' ragjonevolment jasal ghall-konkluzzjoni tieghu ta' htija in bazi taghha bla ebda dubju dettat mir-raguni, irid ikun moralment konvint minn dan ir-rekwizit ta' l-univocita' taghha, cioe' li dik il-prova tfisser biss u xejn aktar li l-akkuzat huwa hati ta' dak addebitat lilu w, allura, kull dubju ragjonevoli fir-rigward ghandu jmur favur l-akkuzat skond il-ligi.
>
> Wiehed ghandu jkun ferm attent fl-apprezzament u nterpretazzjoni tal-prova ndizzjarja ghaliex ghalkemm din hi prova ferm importanti, u kultant anke aktar mill-

prova diretta, pero', din hi prova li facilment tista' tqarraq lil dak li jkun qed jghamel l-interpretazzjoni w apprezzament taghha.[9]

22. Illi f'dan il-każ, huwa importanti wkoll li din il-Qorti tirreferi għar-regola tal-**hearsay** u kif din tiġi applikata fil-kamp penali Malti. L-artikoli 598 u 599 tal-Kodiċi ta' Organizazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap 12) li jirregolaw il-**hearsay evidence**, u reżi applikabbli fi proċedimenti quddiem Qrati ta' Ġustizzja Kriminali bis-saħħa tal-artikoli 520(1)(d) u 645 tal-Kodiċi Kriminali jgħidu kif ġej:

> **598.** (1) Bħala regola, il-qorti ma tiħux qies ta' xiehda dwar fatti li x-xhud igħid li ġie jafhom mingħand ħaddieħor jew li qalhom ħaddieħor li jista' jinġieb biex jagħti xiehda fuq dawk ilfatti.
>
> (2) Il-qorti tista', ex officio, jew fuq oppożizzjoni tal-parti, ma tħallix jew tiċħad li jsiru mistoqsijiet bi skop li jittieħdu xiehda bhal dawk.
>
> (3) Iżda l-qorti tista' ġġiegħel lix-xhud li jsemmi l-persuna li mingħandha jkun sar jaf il-fatti li għalihom jirriferixxu dawk ilmistoqsijiet.
>
> **599.** Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra, l-aktar f'każijiet ta' twelid, ta' żwieġ, ta' mewt, ta' assenza, ta' servitù, ta' rjieħ ta'immobbli, ta' pussess, ta' drawwiet, ta' ġrajjiet storiċi pubbliċi, ta'reputazzjoni jew ta' fama, ta' kliem jew fatti ta' nies li mietu jew li jkunu assenti u li ma kellhom ebda interess li jgħidu jew jiktbu l-falz, u ta' fatti oħra ta' interess ġenerali jew pubbliku jew li jkunu magħrufa minn kulħadd.

23. Fil-kawża deċiża minn din il-Qorti diversament presjeduta fl-ismijiet **Il-Pulizija vs Janis Caruana** tal-14 ta' Mejju 2012 mill-Imħallef Lawrence Quintano il-kwistjoni tal-**hearsay evidence** kienet ġiet indirizzata b'dan il-mod:

> 21. Bir-rispett kollu, il-hearsay rule tagħna (fl-artikolu 599) mhix daqshekk riġida daqs kemm wieħed jaħseb. Fil-fatt l-ewwel parti ta' dan l-artikolu jgħid hekk:
> '599. Il-qorti tista', skont iċ-ċirkostanzi, tippermetti xiehda fuq kliem ħaddieħor u tieħu qies tagħha, meta dan l-istess kliem ħaddieħor ikollu, fih innifsu, importanza sostanzjali, fuq il-meritu tal-kawża jew ikun jagħmel parti mill-meritu; inkella meta dan ħaddieħor ma jkunx jista' jinġieb biex jixhed, u l-fatti jkunu tali li ma jkunux jistgħu jiġu ppruvati sewwa xort'oħra,'
>
> 22. Fil-fatt fil-kawża 'Joseph Mary Vella et versus il-Kummissarju tal-Pulizija' il-Qorti Kostituzzjonali nhar it-13 ta' Jannar 1988 qalet hekk:
> 'Issa, fil-każ preżenti, si tratta ta' depożizzjoni ta' xhud dwar x'qallu ħaddieħor li ma jistax jiġi prodott minħabba li x-xhud ġie marbut bis-sigriet professjonali fuq l-identita' ta'dan il-ħaddieħor. Ċertament il-klem ta' dan il-ħaddieħor jistgħu, fiċ-ċirkostanzi tal-każ, ikollhom importanza sostanzjali fuq il-mertu tal-kawża.

[9] Deċiża nhar il-5 ta' Lulju 2002 mill-Imħallfin Noel Arrigo, Joseph A. Filletti u Patrick Vella.

Għalhekk il-Qorti ma tara l-ebda raġuni l-għala għandha tiddipartixxi millkonlużjoni tal-ewwel qorti (li tħalli lil dan ix-xhud jiddeponi).'

23.Ukoll fl-Ingilterra u f'Wales ir-regola tal-hearsay m'għadhiex stretta daqsa qabel. Il-Qorti Ewropea Dwar id-Drittijiet tal-Bniedem fil-każ ' Al-Khawaja and Tahery versus the United Kingdom' tal-15 ta' Diċembru 2011 (deċiżjoni tal-Grand Chamber) qalet hekk f'pargrafu 130:

'However, the Court notes that the present cases have arisen precisely because the legal system in England and Wales has abandoned the strict common law rule against hearsay evidence. Exceptions to the rules have been created, notably in the 1988 and 2003 Acts, which allowed for admission of ST's statement in Al-Khawaja's case and T's statement in Tahery's case.'

24. Fil-każ ta' Al-Khawaja, ST kienet għamlet rapport lill-Pulizija numru ta' xhur sewwa wara li kienet allegatament assaltata minn tabib. ST għamlet suwiċidju qabel il-ġuri. L-Imħallef li ppresieda ħalla li jinqara r-rapport waqt il-ġuri u ta direzzjonijiet appożiti. (Ara paragrafi 9 -19 tal-istess sentenza). Il-Grand Chamber ma sabitx vjolazzjoni talartikolu 6 (ara par.158 tas-sentenza).

25. Issa, jekk wieħed janalizza s-sitwazzjoni fil-każ li jinsab fil-preżent quddiem il-Qorti, ir-rapport bl-ebda mod ma jgħid li min għamel ir-rapport dwar is-serqa indika lill-appellant. Kieku kien hekk ir-rapport kien ikun prova li sar it-tali kliem iżda mhux prova li l-appellant wettaq is-serqa għalkemm l-istess rapport kien ikun jista' jintuża biex jikkorobora provi oħra. (Ara: Subramianiam v Public Prosecutor (1956) 1.W.L.R.956 at 969, PC).2 Fir-rapport odjern m'hemmx xi allegazzjoni bħalma ma għamlet ST fil-każ 'Al-khawaja vs UK' jew xi sitwazzjoni simili għal dak li aċċettat il-Qorti Kostituzzjonali. Hawn għandna biss rapport li saret is-serqa, ta' xhiex, fejn u meta. Min għamel ir-rapport mhux Malti, ma semma lil ebda persuna bħala suspettat, u ma jistax joqgħod jinġieb Malta biex jikkonferma li saret serqa ta' laptop. Terġa' min għamel irrapport ma joqgħodx f'xi pajjiż fil-viċin.

26. Għalhekk il-Qorti, wara li rat iċ-ċirkostanzi tal-każ, u wara li rat l-artikolu 599 tal-Kap 12 res applikabbli għall-Kap 9, qed tiddeċiedi li fil-proċess teżisti prova li hija ammissibbli. Ir-rapport huwa prova li saret is-serqa u ta' xejn aktar.

24. Oltre minn hekk fis-sentenza tal-Qorti Kriminali deċiża nhar l-24 t'Ottubru 2011 fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Mario Azzopardi** ġie deċiż is-segwenti:

Li l-artikoli relevanti dwar il-Hearsay Rule huma l-artikoli 598 u 599 tal-Kap 12 reżi applikabbli għall-Kap 9 bl-artikolu 645 tal-Kap 9.

Il-każ li mhux l-ewwel darba li ġie ċitat b'approvazzjoni dwar il-hearsay rule f'kawżi ta' natura kriminali huwa Subramaniam v. Public Prosecutor fejn insibu dan il-kliem:
'Evidence of a statement made to a witness by a person who is not himself called as a witness may or may not be hearsay. It is hearsay and inadmissible when the object of the evidence is to establish the truth of what is contained in the statement. It is not hearsay and is admissible when it is proposed to establish by the evidence, not the truth of the statement, but the fact that it was made. The fact that the statement was made, quite apart from its truth, is frequently relevant in considering

the mental state and conduct thereafter of the witness or of some other person in whose presence the statement was made.'

Jekk wieħed jimxi mal-prinċipji ta' dan il-każ allura ċerti persuni li magħhom ikun tkellem l-allegat vittma jistgħu jkunu prodotti (per eżempju, psikologu, għalliem jew social worker, il-ġenituri jew qraba fil-qrib tal-allegat vittma). Dawn jistgħu jixhdu li l-allegat vittma tassew qal hekk. Tali xhieda hija biss prova li l-allegat vittma tassew qal hekk, iżda mhux li dak li qed jgħid l-allegat vittma huwa tassew minnu. Jekk wieħed jeżamina l-ewwel sentenza tal-artikolu 599 tal-Kap 12, wieħed jista' jikkonkludi li l-hearsay rule fil-Liġi tagħna mhix daqshekk assoluta. U filfatt hekk qalet il-Qorti Kostituzzjonali hija u tiddeċiedi il- każ 'Joseph Mary Vella et versus Il-Kummissarju tal-Pulizija' (13 ta' Jannar 1988) fejn il-Qorti kkonfermat digriet tal-Prim'Awla biex jitħalla jixhed Prokuratur Legali li kien marbut bis-sigriet professjonali. Dan tħalla jixhed mingħajr ma kellu jikxef isem it-terza persuna li kienet qaltlu biex il-fatti li fuqhom kellhom jixhed il-Prokuratur Legali. Peress li d-depożizzjoni, li tista' tkun hearsay, tista' tkun prova diretta li ntqal xi ħaġa, ma tistax tiġi esklusa flistadju tal-eċċezzjonijiet preliminari.

F'dak li huma deċiżjonijiet kriminali, il-Qrati tagħna issa ilhom sew isegwu il-prattika dwar il-hearsay rule. (Ara dwar dan il-punt: Ir-Repubblika versus Meinrad Calleja). Reċentement il-Qorti tal-Appell Kriminali diversament preseduta qalet hekk:'

Fil-limit tal-użu li għamlet l-ewwel Qorti tal-okkorenza msemmija, ma hemm xejn irregolari. Hu ben stabbilit li waqt li prova hearsay ma hix prova tal-kontenut ta' dak li jiġi rapportat li ntqal, hi prova li dak rapportat li ntqal fil-fatt intqal fiċ-ċirkostanzi, data, post u ħin li ntqal u in kwantu tali hi ċirkostanza li meħuda ma' provi u ċirkostanza oħra tista' wkoll tikkontribwixxi għall-apprezzament li tagħmel il-Qorti.' (1 t'April 2011 'Il-Pulizija versus Fabio Schembri' preseduta mill-S.T.O. il-Prim Imħallef Dr Silvio Camilleri).

25. Apparti dan fis-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawża fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs Angelus Vella**, deċiża nhar it-30 ta' Lulju 2015, ir-regola dwar il-**hearsay evidence** ġiet spjegata b'dan il-mod kwantu sempliċi daqskemm ċar:

Ilu ben stabbilit minn din il-Qorti, kif anki rilevat mill-ewwel Qorti fis-sentenza tagħha, li mhux kull relazzjoni ta' x'qal ħaddieħor tikkostitwixxi hearsay evidence iżda jekk dak rapportat hux hearsay evidence jew le jiddependi mill-użu li wieħed jippretendi li jsir minn dak rakkontat. Jekk dak rakkontat jiġi preżentat bħala prova tal-kontenut tiegħu allura dak ikun hearsay evidence u bħala tali inammissibbli iżda jekk dak rakkontat jiġi preżentat mhux bħala prova tal-kontenut tiegħu iżda bħala prova li dak li ntqal verament intqal fiċ-ċirkostanzi ta' data, post u ħin li fihom intqal allura dan ma jkunx hearsay evidence u huwa ammissibbli għal ċerti għanijiet legali legittimi bħal sabiex tiġi kontrollata x-xiehda diretta tax-xhud li l-kliem tiegħu ikun qiegħed jiġi rapportat jew, fiċ-ċirkostanzi idoneji, anki sabiex tiġi korroborata xiehda diretta oħra.

26. Illi l-Liġi tafda l-eżerċizzju tal-analiżi tal-provi primarjament f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati. Dan peress li l-Qorti tal-Maġistrati tkun fl-aħjar qagħda tqis il-provi kollha għax, normalment, tkun għexet personalment il-proċess quddiemha. Hija tkun setgħet tara u tisma' lix-xiehda jixhdu quddiemha - ħaġa li din il-Qorti ma kellhiex l-

opportunita li tagħmel. U għalhekk huwa għaqli li l-Liġi tħalli prinċipalment dan l-eżerċizzju ta' analiżi u apprezzament tax-xiehda tax-xhieda f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati; liema eżerċizzju huwa importanti ħafna u li din il-Qorti ttih il-piż li jixraqlu, in kwantu ma jistax jiġi disturbat kif ġieb u laħaq.

27. Anke fejn il-Qorti tal-Maġistrati, għal xi raġuni jew oħra, ma tkunx semgħet ix-xhieda kollha hi stess, xorta waħda l-Liġi tafda l-eżerċizzju tal-analiżi u deċiżjoni dwar il-fatti f'idejn il-Qorti tal-Maġistrati. Il-Qorti tal-appell xorta tibqa' Qorti tat-tieni grad, biex, fil-każijiet appellati tara jekk u safejn il-Qorti tal-Maġistrati setgħetx legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjonijiet milħuqa minnha in bażi għall-dawk il-provi u l-argumenti legali miġjuba quddiemha. Biss, kif intqal, din il-Qorti ma taqbadx u tibdel id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati kif ġieb u laħaq, u dan għar-raġuni miġjuba fil-kawża **Il-Pulizija vs Lorenzo Baldacchino** deċiża mill-Qorti Kriminali bħala Qorti tal-Appell deċiża nhar it-30 ta' Marzu 1963 mill-Imħallef William Harding fejn intqal is-segwenti:

> Ma hemmx bżonn jinghad li l-komportament tax-xhud (demeanour) hu fattur importanti ta' kredibilita (ara Powell, On Evidence, p. 505), u kien, ghalhekk, li inghad mill-Qrati Ingliżi segwiti anki mill-Qrati taghna, illi "great weight should be attached to the finding of fact at which the judge of first instance has arrived" (idem, p. 700), appuntu ghaliex "he has had an opportunity of testing their credit by their demeanour under examination".

28. In definittiva, kif intqal minn din il-Qorti diversament presjeduta fis-sentenza **Il-Pulizija vs. Vincent Calleja** deċiża nhar is-7 ta' Marzu 2002 din il-Qorti, bħala Qorti ta' reviżjoni tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati ma terġax tagħmel ġudizzju ġdid fuq il-każ f'dak li għandu x'jaqsam mal-valutazzjoni u evalwazzjoni tal-fatti tal-każ, iżda tillimita biss ruħha biex tara jekk id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati kienetx "unsafe and unsatisfactory" fuq il-bażi tar-riżultanzi li jkollha quddiemha dik il-Qorti. B'hekk din il-Qorti ma tistax tissostitwixxi d-deċiżjoni tal-Qorti tal-Maġistrati sakemm id-deċiżjoni ta' dik il-Qorti ma tkunx "unsafe and unsatisfactory". Jiġifieri jekk din il-Qorti tara li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet legittimament u raġonevolment tasal għall-konklużjonijiet li waslet għalihom fuq il-bażi tal-provi u tal-argumenti legali li kellha quddiemha, allura din il-Qorti ma tistax taqbad u tibdel il-konklużjonijiet ta' dik il-Qorti – anke jekk il-Qorti tal-Appell Kriminali setgħet kienet tasal għal konklużjoni differenti minn dik milħuqa mill-Qorti tal-Maġistrati.

E. IL-PARTI SPEĊJALI

29. Illi nhar it-3 ta' Ġunju 2004, għall-ħabta tat-3.30pm daħlet telefonata fil-Kwartieri Ġenerali tal-Pulizija b'informazzjoni li fi Triq Ramon Perellos, f'San Pawl Il-Baħar, kien iġġarraf xi bini u li seta' kien hemm xi nies maqbuda taħt it-terrapien li kellhom bżonn għinuna immedjata. Ġew infurmati l-Pulizija tal-Għassa tal-Qawra, id-Dipartiment tal-Protezzjoni Ċivili u l-Isptar San Luqa sabiex fuq il-post tintbagħat l-ewwel għinuna. Ġiet ordnata wkoll il-ftuħ ta' Inkjesta Maġisterjali mill-Maġistrat Inkwirenti Dr. Joseph Cassar LL.D. u nħatru diversi esperti sabiex jassistuh.

30. Hekk kif il-Pulizija waslet fuq il-post setgħu josservaw kif kienet waqgħet parti mill-binja bl-isem ta' St. Francis Flats liema blokk ta' appartamenti kien biswit sit ta' kostruzzjoni. Il-Pulizija raw li kien hemm mara maqbuda fil-gallarija ta' wieħed mill-appartamenti tal-binja li ġġarfet. Din il-mara kien jisimha Catherine Camilleri u kienet qiegħda tbgħati minn xokk qawwi u ġiet mgħejuna permezz tal-ħaddiema tal-Protezzjoni Ċivili sabiex titniżżel mill-gallarija tat-tieni sular tal-imsemmija binja. Hija ttieħdet l-Isptar San Luqa għal testijiet mediċi.

31. Illi minnufih beda x-xogħol ta' tiftix mill-ħaddiema tal-Protezzjoni Ċivili hekk kif irriżulta li seta' kien hemm xi persuni li kienu jirrisjedu fl-imsemmija blokka li kienu maqbuda taħt it-tifrik. Kien għall-ħabta tas-1.30am li l-ħaddiema sabu l-ewwel kadavru li kien ta' ċerta Maria Dolores Zarb u ftit tal-ħin wara nstab it-tieni kadavru ta' Nadezda Vavilova. It-tabib Jonathan Joslin M.D. iċċertifika liż-żewġ persuni. bħala mejtin.

32. Mill-investigazzjonijiet tal-Pulizija rriżulta li maġenb l-appartamenti St. Francis Flats kien hemm sit ta' kostruzzjoni u kien jidher li kien għaddej xi xogħol fih, liema sit kien isejjaħ lil Paul Demicoli bħala s-sid tiegħu. Irriżulta wkoll li dakinhar stess filgħodu kien inġab JCB li kien ta' Asfaltar Limited u li dan il-makkinarju kien ġie operat minn Kevin Bonnici. Irriżulta li Kevin Bonnici dakinhar tal-inċident permezz tal-JCB kien qatta' biċċa mis-suletta tal-konkos li kienet tinsab taħt il-binja li sussegwentement iġġarfet u li kienet tisporġi 'l barra u baqa' għaddej bit-tqaxxir tat-turbazz ta' taħt is-suletta. Hu kien spiċċa xogħol għall-ħabta ta' nofsinhar u telaq minn fuq il-post bil-makkinarju b'kollox.

33. Irriżulta wkoll li dakinhar tal-inċident Paul Demicoli kien niżel fuq is-sit filgħodu u li fuq is-sit kien hemm ukoll preżenti żewġ bennejja : Charles Tanti u John Baptist Hili, li kienu mqabbda minnu sabiex jaħdmu bil-fattura. Dakinhar tat-3 ta' Ġunju 2004 dawn il-bennejja kienu qiegħdin jadmu fuq ħajt li kien jinsab fuq in-naħa l-oħra tal-binja li ġġarfet, iġifieri man-naħa tal-binja magħrufa bħala l-"Hal Mann Court" u kienu spiċċaw mix-xogħol għall-ħabta tas-1.30pm.

34. Illi rriżulta wkoll li x-xogħol li kien għaddej fuq is-sit ta' kostruzzjoni ma kienx ġie notifikat lill-Awtorita' tas-Saħħa u s-Sigurta kif trid il-Liġi.

35. Sussegwentement, il-Maġistrat Inkwirenti għalaq il-Process Verbal u ordna lill-Kummisarju tal-Pulizija sabiex jittieħdu l-passi kollha neċessarji u tittieħed azzjoni kriminali kontra Kevin Bonnici, Paul Demicoli u Paul Magro b'rabta ma' dan l-inċident prinċipalment minħabba danni sofferti minn terzi u minħabba l-mewt ta' żewġ persuni.

Analiżi tal-provi b'rabta mal-ewwel, it-tieni u t-tielet imputazzjonijiet miġjuba kontra l-appellant mertu tal-ewwel, it-tieni u t-tielet aggravju tal-appellant.

36. Mill-assjem tal-provi ammissibbli li din il-Qorti fliet, jirriżulta li l-inċident in kwistjoni seħħ meta konsegwenza tal-użu tal-makkinarju magħruf bħala JCB, mibgħut fuq il-post minn Paul Magro bħala d-direttur ta' Asfaltar Limited u mħaddem mill-impjegat tiegħu l-appellant Kevin BONNICI, ġew imkisrin biċċiet mill-pedament tal-konkos sottostanti l-blokka tal-appartamenti bl-isem ta' St. Francis Flats b'mod li din il-binja ddgħajfet u ċediet. L-imputati kollha kkontestaw ir-responsabbilta tagħhom għall-akkadut.

37. Kwalsiasi stqarrija magħmula minn ko-akkużat kemm favur u kemm kontra ko-akkużat ieħor ma ġietx meħuda in konsiderazzjoni minn din il-Qorti in kwantu tali stqarrija m'għandhiex titqies bħala evidenza ammissibbli kif jirriżulta minn ġurisprudenza ormai konsolidata:

38. Fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Carmelo Camilleri u Theresa Agius** deċiż nhar il-11 ta' Lulju 1997 stqarr is-segwenti:

> Hu prinċipju elementari tad-dritt tal-proċedura penali tagħna li dak li jistqarr ko-akkużat, sia jekk bil-fomm sia jekk bil-miktub ma jagħmilx prova la favur u lanqas kontra l-ko-akkużat l-ieħor. Dan il-prinċipju jitnissel kemm mill-artikolu 661 tal-Kodiċi Kriminali kif ukoll mill-artikolu 636(b) tal-imsemmi Kodiċi. Infatti l-ġurisprudenza tagħna rrikonoxxiet ukoll l-inammissibilita' tax-xhieda tal-ko-akkużat kemm-il darba l-każ tiegħu ma jkunx ġie definittivament konkluż.

39. Hekk ukoll intqal mill-Qorti tal-Appell Kriminali fil-kawża **Il-Pulizija vs. Omissis u Saada Sammut**: [10]

> Hekk di fatti kien gie ritenut mill-Qorti Kriminali b'Digriet tat-22 ta' Dicembru, 1998 fil-kawza "Ir-Repubblika ta' Malta vs. Ian Farrugia". Dik il-Qorti, f'dak id-Digriet, wara li ghamlet riferenza ghall- gurisprudenzahemm citata, rriteniet li persuna li tkun akkuzata, kemm bhala komplici kif ukoll bhala ko-awtur,bl-istess reat migjub kontra dak l-akkuzat liehor ma tistax tingieb bhala xhud favur jew kontra dak l-akkuzat liehor sakemm il-kaz taghha ma jkunx gie definittivament deciz u li dan il-principju japplika sija jekk dik il-persuna tkun giet akkuzata fl-istess kawza tal-akkuzat l-iehor – b' mod li jkun hemm "koakkuzati" fil-veru sens tal-kelma – u sija jekk tkun akkuzata fi proceduri separati. Il-bazi ta' dan il-principju hu l-argument "a contrario sensu" li jitnissel mill-paragrafu (b) tal-Artikolu 636 tal-Kodici Kriminali. Konsegwentement dik il-Qorti kienet iddecidiet li dak ix-xhud li kien akkuzat bhala ko-awtur bl-istess reat li bih l-akkuzat kien jinsab akkuzat, ma hux kompetenti li jixhed, qabel ma l-kaz tieghu jghaddi in gudikat. (Ara ukoll fl-istess sens Digriet tal-Qorti Kriminali fil-kawza "Ir-Repubblika ta' Malta vs. Brian Vella" [4.2.2004] u ohrajn.). L-unika eccezzjoni ghal dir-regola hi proprju dik kontenuta fl-art. 636 (b) li tirrendi tali xhud kompetenti biex jixhed ghalkemm ikun imputat tal-istess reat li fuqu tkun mehtiega x-xhieda tieghu, meta l-Gvern ikun weghdu jew tah l-impunita' sabiex hekk ikun jista' jixhed.

40. Bl-istess mod, fl-appell superjuri **Ir-Repubblika ta' Malta vs. Domenic Zammit, Martin Zammit, Joseph Fenech, Lawrence Azzopardi u Gino Calleja**[11] il-Qorti Kolleġġjalment komposta stqarret:

> Kwantu għal dawn ix-xhieda li qed jintalbu mill-ko-akkużati, il-ġurisprudenza, ibbażata fuq il-liġi kif ukoll fuq il-buon sens, hi ċara. Persuna li tkun akkużata, kemm bħala kompliċi kif ukoll bħala ko-awtur, bl-istess reat miġjub kontra akkużat ieħor ma tistax tinġieb bħala xhud favur jew kontra dak l-akkużat sakemm il-każ tagħha ma jkunx ġie definittivament deċiż. Dan il-prinċipju japplika sia jekk il-persuna tkun akkużata fl-istess kawża tal-akkużat l-ieħor b'mod li jkun hemm ko-akkużat fil-veru sens tal-kelma-u sia jekk tkun ġiet akkużata fi proċeduri separati.

[10] Deċiża nhar is-16 ta' Novembru 2006.
[11] Deċiż fil-31 ta' Lulju 1998.

41. Illi din il-Qorti fliet b'reqqa l-kwadru probatorju mil-lenti ta' dik l-evidenza li hija legalment ammissibbli filwaqt li ma ħaditx kont ta' dik l-evidenza li mhix kemm skont il-prinċipji viġenti illum daqskemm dawk viġenti fiż-żmien ta' meta seħħ il-fatt.

42. F'dan il-proċess hemm ix-xhieda tal-bennejja Charles Tanti, John Baptist Hili u Joseph Meli li kienu fuq il-post dakinhar filgħodu tal-inċident. Dawn kienu xhieda okulari tax-xogħolijiet li huma kienu involuti fihom u ta' dawk ix-xogħolijiet li huma raw isiru quddiem għajnejhom minn ħaddieħor. Minbarra dawn kien hemm ukoll ix-xhieda ta' Matthew Spagnol u Rita Spagnol li taw dettalji preċiżi ta' x'raw u ma rawx fuq is-sit in kwistjoni dakinhar tal-inċident. Hemm ukoll ix-xhieda tal-Perit Joseph Falzon li ġie wkoll korraborat bis-sħiħ mill-imsemmija bennejja u mid-draughtsman Kenneth Micallef meta dawn ilkoll sostnew li l-Perit Falzon qatt ma kien ta struzzjonijiet sabiex isir skavar mal-ħajt li ġġarraf.

Ikkunsidrat

43. Illi l-ewwel imputazzjoni hija msejsa fuq il-ksur tal-Artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali liema dispożizzjoni tal-Liġi fiż-żmien tat-twettiq tal-allegati reati kienet taqra bis-segwenti mod:

> Kull min, b'nuqqas ta' ħsieb, b'traskuraġni, jew b'nuqqas ta' ħila fl-arti jew fil-professjoni tiegħu jew b'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti jikkaġuna l-mewt ta' xi ħadd, jeħel meta jinsab ħati, il-piena ta' priġunerija għal żmien mhux iżjed minn erba' snin jew multa ta' mhux iżjed minn ħamest elef Lira.

44. Illi l-Liġi tikkontempla sitwazzjoni fejn persuna tkun aġixxiet b'mod **negliġenti** u **bħala konsegwenza diretta** ta' dan l-għemil negliġenti ikun ġie **kkawżat event dannuż lil terzi persuni** liema event dannuż kien **prevedibbli għalkemm mhux previst**. L-elementi li jsawu dan ir-reat kienu elaborati fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Perit Louis Portelli** deċiż nhar l-4 ta' Frar 1961:

> Hu mehtieg ghall-kostituzzjoni tar-reat involontarju skond l-art. 239 [illum 225] tal-Kodici Penali illi tirrikorri kondotta volontarja negligenti – konsistenti generikament f'nuqqas ta' hsieb ("imprudenza"), traskuragni ("negligenza"), jew nuqqas ta' hila ("imperizia") fl-arti jew professjoni jew konsistenti specifikatament f'nuqqas ta' tharis tar-regolamenti – li tkun segwita b'ness ta' kawzalita' minn event dannuz involontarju.

45. Illi permezz tal-imsemmija dispożizzjoni tal-Liġi, il-leġislatur kellu f'moħħu li jipproteġi l-ħajja u l-inkolumita' tal-persuni minn kondotta volontarja, negliġenti, liema negliġenza tkun tikkonsisti 'f' nuqqas ta' ħsieb' (imprudenza), 'traskuraġni', 'nuqqas ta' ħila fl-arti jew fil-professjoni tal-aġent tar-reat (imperizja) jew 'f'nuqqas ta' tħaris tar-regolamenti'. Illi l-Liġi tagħna ma tagħtix definizzjoni ta' xi tfisser meta tirrferi għal 'nuqqas ta' ħsieb' u 'traskuraġni', iżda huwa ċar li hawnhekk il-Leġislatur qiegħed jirreferi għal sitwazzjoni ġenerali ta' nuqqas ta' ħsieb u ta' diżattenzjoni f'kuntest fejn wieħed ikun rikjest jew ikun pretiż minnu li jadopera ċertu kawteli. F'dan ir-rigward il-Professur Mamo fil-Lectures in Criminal Law jgħid hekk:

> it is clear that by them the law means generally the absence of such care and precautions as it was the duty of the defendant to take in the circumstances.

46. It-termini użati mill-Liġi Maltija jikkontemplaw diversi forom ta' kondotta kolpuża. F'dan is-sens, l-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Saverina sive Rini Borg** et deċiża nhar il-31 ta' Lulju 1998 jirrileva:

> Hemm diversi forom ta' kondotta kolpuża derivanti minn atti ta' negliġenza, imprudenza, imperizja u non-osservanza ta' liġijiet, regolamenti, ordnijiet u simili :
>
> L-imprudenza tiġi mill-aġir ta' xi ħadd mingħajr ma jieħu l-opportuni kawteli.
>
> In-negliġenza tiġi mid-diżattenzjoni u disakkortezza ta' l-aġent fil-kondotta tiegħu.
>
> L-imperizja hija l-forma speċifika tal-kulpa professjonali ċjoe' kif jgħid il-Manzini ''inettitudine e insufficienza professjonale generale e specifica, nota all'agente, di cui egli vuole non tener conto.''
>
> Il-kulpa tista' tkun ukoll dovuta għan-non-osservanza tal-liġijiet, regolamenti, ordnijiet u simili bħalma huma l-assjem ta' regoli predisposti mill-awtorita' pubblika dwar xi attivita' determinata u speċifika bl-iskop li jiġi evitat il-possibilita' ta' ħsara u dannu lil terzi ċjoe dawk li jkollhom l-element ta' prevenzjoni bħalma hi l-Ordinanza dwar il-Mediċini Perikolużi.

47. L-iskola tal-ħsieb tradizzjonali kontinentali tiffoka fuq il-karattru soġġettiv tan-negliġenza, fis-sens li tqis in-negliġenza bħala fattur soġġettiv, ossija stat mentali partikolari, li fih persuna ma tkunx attenta, iffukata, prudenti jew viġilanti fl-atti li twettaq. Minħabba dan l-istat mentali partikolari dik il-persuna tonqos milli tara sew in-natura tal-atti li twettaq, taċ-ċirkostanzi li fihom dawk l-atti jiġu magħmula jew il-konsegwenzi li jitnisslu minnhom iżda li dik il-

persuna kienet tkun f’qagħda li tara sew in-natura, ċirkostanzi u konsegwenzi ta dawk l-atti tagħha li kieku kienet attenta, iffukata, prudenti jew viġilanti fit-twettieq tal-atti tagħha. F’din l-iskola tal-ħsieb allura l-qofol tan-negliġenza jistrieħ fuq il-fatt li l-persuna setgħet tara bil-quddiem (allura l-possibilita li tipprevedi) in-natura, ċirkostanzi u konsegwenzi tal-atti magħmulin minnha, iżda minħabba dak l-istat mentali li kienet tinsab fih dan ma tkunx għamlitu.

48. Skola ta’ ħsieb oħra pero ma tqisx li n-negliġenza hija kwistjoni ta’ natura soġġettiva, iżda għal kuntrarju, tqisha bħala materja ta’ natura oġġettiva, li allura mhix bażata fuq xi stat mentali partikolari, iżda fejn in-negliġenza tkun riflessa f’kondotta speċifika u partikolari tal-persuna taħt eżami. In-negliġenza, għal din l-iskola tal-ħsieb, tirrifletti ruħha fil-fatt li fl-imġieba tagħha dik il-persuna tonqos milli tieħu ċerti prekawzjonijiet mistennija minnha biex ma ssirx ħsara lil dawn il-persuni jew li bħala persuna li tgħix qalb persuni oħra twettaq għemil li jista’ jkun partikolarment perikoluż. Allura f’dan il-kurrent ta’ ħsieb jekk tiġi stabbilita rabta diretta bejn din it-tip ta’ mġieba u l-eventwali ħsara lil terzi b’riżultat ta’ dik l-imġieba, il-persuna li tkun wetqet dak l-att titqies penalment responsabbli għall-imġieba kolpuża tagħha. F’dan il-kurrent tal-ħsieb għalhekk ir-responsabbilta’ kriminali kostitwenti l-kolpuż ma tistrieħx fuq il-prevedibbilita tal-event dannuż mill-awtur tal-fatt, iżda tissejjes fuq il-fatt innifsu tal-imġieba speċifika tal-awtur ossija l-fatt li l-awtur tal-fatt ikun aġixxa bil-mod traskurat jew imprudenti kif previst mill-Liġi.

49. Il-Liġi Maltija għażlet li ma tatix tifsira legali lit-terminu “negliġenza”. Għażlet li tirrendi ċerti atti jew imġieba speċifika bħala passibbli kriminalment jekk imwetqa b’mod “negliġenti”. Il-ġurisprudenza minn naħa tagħha qieset in-“negliġenza” bħala dik l-assenza ta’ kura u prekawzjonijiet li persuna ordinarja tkun mistennija li tieħu meta twettaq atti volontarji speċifiċi. Il-Liġi tippreskrivi ċirkostanzi, atti, imġieba jew stati mentali li għandhom jitqiesu negliġenti meta jivverifikaw ruħhom. Hekk, per eżempju l-artikoli 225 jew 328 tal-Kodiċi Kriminali jimmanifestaw il-kunċett tan-negliġenza fit-twettieq ta’ mġieba speċifika volontarja li tkun magħmula b’nuqqas ta’ ħsieb, bi traskuraġni, jew b’nuqqas ta’ ħila fl-arti jew professjoni, jew b’nuqqas ta’ tħaris ta’ regolamenti.

50. Il-Liġi Maltija tinkludi fl-ambitu tat-tifsira tan-negliġenza kemm atti omissivi partikolari (ad eżempju nuqqas ta’ ħila fl-arti jew

professjoni tiegħu, jew b'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti) kif ukoll stati mentali speċifiċi (nuqqas ta' ħsieb, bi traskuraġni) u li jridu allura jkunu segwiti b'event dannuż. Il-Qorti trid tkun sodisfatta li xi wieħed jew iżjed minn din l-imġieba jew dawn l-istati mentali partikolari jkunu jeżistu biex jikkwalifikaw bħala negliġenti l-att volutament imwettaq mill-awtur tiegħu u li jikkawża l-event dannuż.

51. Il-ġurisprudenza maġġoritarja Maltija tisħaq fuq il-ħtieġa li biex jitqies integrat ir-reat kolpuż trid tirriżulta l-prevedibbilita tal-event dannuż da parti tal-awtur tal-att inkriminat. Fil-każ tar-reat kolpuż, l-awtur tal-att ma jkunx irid li jwettaq l-event dannuż; jew li bl-att tiegħu iseħħ l-event dannuż. Iżda jrid jirriżulta li huwa setgħa jipprevedi dak l-event dannuż bħala konsegwenza tal-att imwettaq minnu (kieku kien moħħu hemm u attent fit-twettieq tal-att tiegħu). Il-Qorti trid tistabbilixxi l-possibilita li l-awtur jara bil-quddiem l-event dannuż li huwa wettaq bl-att tiegħu, anke jekk ma riedx li dan l-event dannuż iseħħ. L-awtur tal-att jitqies li kien negliġenti meta huwa jonqos milli jipprevedi dak l-event dannuż fejn dak l-istess event dannuż kien prevedibbli minnu (li kieku kien moħħu hemm, attent fl-għemilu, prudenti, viġilanti eċċetra).

52. F'dan ir-rigward, il-Professur Mamo fin-noti tiegħu **Lectures in Criminal Law**, jagħmel referenza għall-insenjament tal-ġurista Francesco Carrara:

> Il non aver previsto la conseguenza offensiva sconfina la colpa dal dolo. Il non averla potuto prevedere, sconfine il caso dalla colpa.

53. Francesco Antolisei, fil-ktieb tiegħu **Manuale di Diritto Penale (Parte Generale)**[12] wkoll jiċċita lil Francesco Carrara fejn dan qal is-segwenti:

> Scrisse il Carrara: La colpa si definisce la volontaria omissione di diligenza nel calcolare le conseguenze possibili e prevedibili del proprio fatto. Dicesi conseguenza prevedibile, perche' **l'essenza della colpa sta nella prevedibilita.**[13]

54. Aspett ieħor tal-prevedibilita ġie analizzat minn lenti dottrinali partikolari fl-appell kriminali **Saverina sive Rini Borg** appena ċitat fejn il-Qorti fissret kif huwa propju l-element tal-prevedibbilita' li jiddistingwi l-kolpuż mid-doluż u għalhekk isir ċentrali li jiġi

[12] Antolisei, Manuale di Diritto Penale (Parte Generale) (Giuffre', 1997, 14 ed) 364
[13] Enfasi ta' din il-Qorti.

eżaminat l-istat mentali tal-aġent tar-reat sabiex issir din id-distinzjoni:

> Il-konnotat karatteristiku tal-kulpa hu l-prevedibbilita' ta' l-event dannuż li kondotta llegali ta' xi ħadd tista' ġġib. Din hija l-kulpa normali jew l-hekk imsejħa colpa incosciente a differenza minn dik l-imsejħa colpa cosciente li hija l-kulpa bl-element fiha tal-prevvist tal-akkadut.

55. Il-Qorti kompliet tispjega kif għalkemm l-element ta' prevedibbilita' għandu jkun preżenti f'kull waħda mill-forom tal-aġir kolpuż (imprudenza, imperizja u negliġenza), madanakollu l-element tal-prevedibilita jista' jimmanifesta ruħu f'forom differenti:

> Il-kulpa normali (incosciente) dik tal-prevedibbli, temerġi meta fil-kondotta ta' l-aġent hemm l-element tan-negliġenza, imprudenza, imperizja, jew nuqqas ta' tħaris ta' dritt. Il-kulpa l-oħra (cosciente) tirriżulta meta quddiem il-kondotta tal-aġent, l-akkadut dannuż bħala konsegwenza għal dik il-kondotta jidher possibbli u b'dana kollu, hu xorta wettaq dak l-aġir tiegħu bl-isperanza li dak li possibbli jiġri, fil-fatt ma jiġrix. Din it-tip ta' kulpa (cosciente) għalhekk hi forma aktar gravi mill-kulpa normali (incosciente) ċjoe' dik tal-prevedibbli u mhux prevvist u dan għaliex fil-każ tal-colpa cosciente, dik tal-prevvist, hija viċin ħafna ta' u tikkonfina mad-doluż, il-volut.

56. Il-kejl li bih il-Qorti tkun trid tistħarreġ dan il-grad ta' prevedibbilita tal-event dannuż, u allura jekk u safejn l-awtur tal-att setgħax, messux u kellux jara bil-quddiem dak l-event dannuż, ippresta ruħu wkoll għal dibattitu dottrinali u ġurisprudenzjali, b'veduti diversi. Jeżistu żewġ teoriji:
(a) dik oġġettiva li tibbaża t-test tal-prevedibilita' fuq il-perspettiva tal-bonus paterfamilas u ċjoe' ta' persuna ta' sagaċja ordinarja; u
(b) dik soġġettiva li tenfasizza l-istat mentali tal-awtur tar-reat fil-mument li jagħmel l-att li wassal għall-event dannuż f'dawk iċ-ċirkostanzi partikolari li jkun jinstab fihom.

57. Fl-appell kriminali **Perit Louis Portelli** ċitat iżjed il-fuq, il-Qorti Kriminali kienet ħadet il-linja li tadotta t-test oġġettiv, billi tistrieħ fuq il-grad ta' kura u prudenza li huwa raġonevolment meħtieġ minn persuna ta' prudenza ordinarja fiċ-ċirkostanzi tal-każ partikolari. Huwa dak il-grad meħtieġ mill-**bonus paterfamilias**, ossija dik il-persuna raġonevolment prudenti. L-analiżi ta' dan il-grad ta' kura u prudenza jeżiġi stħarriġ tal-fatti f'kull każ partikolari b'mod dettaljat:

Ghandu jigi premess illi, ghall-accertament tal-htija minhabba f'kondotta negligenti, ghandu jsir il-konfront tal-kondotta effettivament adoperata ma' dik ta' persuna **li s-sapjenza rumana identifikat mal-"bonus pater familias", dik il-kondotta, cioe, illi fil-kaz konkret kienet tigi wzata minn persuna ta' intelligenza, diligenza u sensibilita' normali**[14]: kriterju li filwaqt li jservi ta' gwida oggettiva ghall-gudikant, ihallih fl-istess hin liberu li jivvaluta d-diligenza talkaz konkret. "La diligenza del buon padre di famiglia costituisce un criterio abbastanza indeterminato per lasciare al giudice gran liberta' di valutazione." (Giorgi, Teoria delle Obbligazioni, II, 27, p. 46)"

58. Madanakollu, fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Kevin Sammut** deċiż nhar it-23 ta' Jannar 2009 mill-Qorti tal-Appell Kriminali, il-Qorti wriet propensita li tagħti wkoll konsiderazzjoni lit-test soġġettiv in kwantu t-teorija tat-test oġġettiv ma tikkunsidrax biżżejjed l-istat mentali tal-akkużat fil-mument li jkun qiegħed iwettaq l-għemil krimunuż (negiġenti) **f'dawk iċ-ċirkostanzi partikolari tal-każ li jkun jinsab fihom:**

Argument analogu (u fil-kuntest ta' reati differenti) gie elaborat minn din il-Qorti (kollegjalment komposta) fis-sentenza taghha tat-12 ta' Dicembru 2007 fil-kawza fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta v. John Polidano et.** F'dik is-sentenza nghad hekk:

"Ghalkemm huwa veru li wiehed irid jiddesumi l-intenzjoni ta' dak li jkun kemm mill-att materjali kif ukoll mic-cirkostanzi antecedenti, konkomitanti u sussegwenti ghall-istess att materjali, l-intenzjoni dejjem tibqa' kwistjoni soggettiva – jigifieri x'kellu f'mohhu l-agent (l-akkuzat) fil-mument li ghamel l-att – u mhux semplicement kwistjoni oggettiva ta' x'missu anticipa jew x'kienet tanticipa l-persuna ta' intelligenza ordinarja. Jigifieri m'ghandhiex issir enfasi preponderanti fuq il-konsegwenzi li rrizultaw mill-att.[15] Kif jispjega Gerald Gordon fil-ktieb tieghu The Criminal Law of Scotland:

""Intention, then, is subjective, but is proved objectively. Or at least this is so in most cases. Since it is in the end subjective, the jury cannot be prevented from claiming intuitive knowledge of the accused's state of mind, or from believing his account of his state of mind against all the objective evidence. Or at least they should not be so prevented, if they are, as they are always said to be, the judges of fact. The law should not at one and the same time lay down a subjective criterion, and then require the jury to determine whether the criterion has been satisfied by reference solely to an objective standard, the standard of the reasonable man. It has from time to time been said that a man is presumed to intend the natural consequences of his acts, but in the first place this is at most a presumption, and in the second place it applies only if "natural" is read as meaning "blatantly highly

---
[14] Enfasi ta' din il-Qorti.
[15] Enfasi ta' din il-Qorti.

probable": if this were not so, all crimes of intent would be reduced to crimes of negligence."

"U l-istess awtur, fil-kuntest tal-kuncett ta' "recklessness" (li fil-ligi Skocciza "is advertent and involves foresight of the risk"4 u li ghalhekk hu tista' tghid identiku ghall-kuncett taghna ta' intenzjoni pozittiva indiretta) jghid hekk:

""When the reasonable man is used as a test of subjective recklessness the position is that if the reasonable man would have foreseen the risk, it will be accepted as a fact that the accused foresaw it, unless there is strong evidence to the contrary. But if the accused can show that in fact he did not foresee the risk, then it is illogical to characterise him as reckless on the ground that a reasonable man would have foreseen it. As Hall says, 'In the determination of these questions, the introduction of the "reasonable man" is not a substitute for the defendant's awareness that his conduct increased the risk of harm any more than it is a substitute for the determination of intention, where that is material. It is a method used to determine those operative facts in the minds of normal persons'.

"Since evidence of the accused's state of mind must normally consist of objective facts from which the jury will draw an inference as to his state of mind, the more careless the accused's behaviour the more likely it is that he will be regarded as reckless, since the more likely it will be that he foresaw the risk involved. A man who kills another by punching him on the jaw may be believed when he says that he did not foresee the risk of death; but a man who kills another by striking him on the skull with a hatchet will be hard put to it to persuade a jury that he did not realise that what he was doing might be fatal. In Robertson and Donoghue Lord Justice-Clerk Cooper directed the jury that 'In judging whether…reckless indifference is present you would take into account the nature of the violence used, the condition of the victim when it was used, and the circumstances under which the assault was committed'. All these are objective factors affecting the degree of the carelessness of what the accused did, viewed as something likely to cause death. The jury proceed by way of syllogism to infer from these objective factors that the accused was subjectively reckless, and the major premise is that a reasonable man would have foreseen the risk. So they argue: all reasonable men would foresee the risk of death as a result of what the accused did; the accused is (ex hypothesi) a reasonable man; therefore the accused foresaw the risk."

59. F'dan il-kuntest, il-ġurisprudenza qieset ukoll l-applikazzjoni ta' dawn it-testijiet anke b'riferenza għall-kapaċita li fiha persuna tkun qegħda taġixxi. Kif l-appell kriminali **Perit Louis Portelli** u oħrajn li segwewh juru, il-ġurisprudenza adottat regoli speċifiċi li anke jiddistingwu ċerti kriterji fid-determinazzjoni tar-responsabbilta kriminali fil-każ fejn persuna tkun qegħda teżerċita professjoni arti jew sengħa speċifika u fejn allura tqum kwistjoni ta'

"responsabilita professjonali" għal sitwazzjonijiet oħrajn ta' reati kolpużi li ma jkunux jinvolvu fattispecie ta' din in-natura.

60. Inotre, il-ġurisprudenza Maltija teħtieġ ukoll li jiġi pruvat li jkun hemm dik ir-rabta diretta kawżali bejn l-aġir negliġenti u l-event dannuż. B'hekk jekk l-agir negliġenti imputat lill-awtur tal-att ma jkunx kawża prossima u effettiva tal-event dannuż, huwa ma jkunx jista' jitqies penalment responsabbli. **<u>Kawża prossima u effettiva tal-event dannuż ma tfissirx li trid tkun unika</u>**. Iġifieri jista' jkun hemm diversi kawżi li jwasslu għal event dannuż u li jistgħu wkoll ikunu attribwibbli għal atti mwetqa minn diversi persuni. Dak li huwa meħtieġ hu li jiġi stabbilit li l-att kien tali li jista' jitqies kawża prossima u effettiva tal-event dannuż – anke jekk ma tkunx il-kawża prinċipali jew unika tal-event dannuż. Bosta drabi jiġri li event dannuż ikun ir-riżultat ta' diversi atti kommissivi jew omissivi attribwibbli lil iżjed minn persuna waħda u li bħala riżultat tal-kontribuzzjoni kumulattiva tagħhom kollha flimkien jiddeġeneraw f'event dannuż.

61. Għalhekk il-fatt li l-event dannuż ikun riżultat ta' pluralita ta' atti kommissivi jew omissivi ta' persuni differenti ma jeħilsux mir-responsabilita penali lil dak l-awtur ta' att li jirriżulta formanti parti minn dik il-kawża prossima u effettiva tal-event dannuż. Semmai kull wieħed minn dawk l-awturi ta' atti singoli varji kontributorji, b'effetto domino li jiddeġenera fil-kawża prossima u effettiva tal-event dannuż, ikun irid jirrispondi għall-att kommissiv jew omissiv tiegħu. Ir-responsabilita penali ta' kull awtur speċifiku tkun trid tiġi mistħarġa fil-meriti tagħha indipendentement mir-responsabilita penali tal-komparteċipi potenzjali l-oħra. Il-Qorti imbagħad għandha s-setgħa - u d-dmir - li tieħu kont u qies tal-grad ta' dik il-kontribuzzjoni meta tiġi biex tiddetermina l-entita tar-responsabilita individwali ta' kull awtur singolu skont kif ikun jirriżulta fil-każ partikolari meta tiġi biex terogalu s-sentenza xierqa.

62. Illi minbarra d-distinzjoni bejn atti ta' negliġenza bażati fuq l-istati mentali partikolari u oħrajn bażati fuq kondotta speċifikata, issir ukoll distinzjoni ulterjuri bażata fuq is-sors ta' dawk l-atti; iġifieri :

(i) kondotta kolpuża konsistenti fi ksur ta' kondotta bażata fuq l-esperjenza komuni jew teknika; u

(ii) kondotta kolpuża derivanti minn non osservanza t'obbligu statutorju li l-Leġislatur ikun ħaseb fih sabiex jipprovdi għall-protezzjoni tal-persuni bil-mezz ta' impożizzjoni ta' prekwazzjonijiet meħtieġa biex jilqgħu kontra l-possibilita' ta'

eventi dannużi. Dan ġie mistqarr fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Tarcisio Fenech** deċiż nhar is-26 ta' Marzu 1998:

> L-artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali tagħna jirreferi għar-regoli ta' kondotta derivanti mill-esperjenza komuni jew teknika bil-kliem ''nuqqas ta' ħsieb'', ''traskuraġni'' u ''nuqqas ta' ħila fl-arti jew fil-professjoni'' filwaqt li dawk ir-regoli ta' kondotta statutorjament stabbiliti huma indikati bil-kliem ''nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti''. Huwa appena neċessarju jingħad li b'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti l-leġislatur mhux qiegħed jirreferi biss għal-leġislazzjoni sussidjarja (li tiġi fis-seħħ permezz ta' avviżi legali, notifikazzjonijiet tal-Gvern, ordniiet eċċ) iżda għal kull forma ta' kondotta statutorjament stabbilita u għalhekk qed tirreferi wkoll għal dawk ir-regolamenti ppromulgati minn enti privati (bħal per eżempju r-regolament infassra minn sid ta' fabbrika biex jipprevjeni ħsara għal kull min jaħdem jew jidħol f'dik il-fabbrika.

63. Illi fejn l-obbligu ta' tħaris ta' regolamenti ta' prevenzjoni huwa naxxenti mil-Liġi u ma jiddependix kwindi sempliċement fuq il-valutazzjoni ta' persuna tas-sengħa jew esperjenza teknika, in-nuqqas ta' osservanza ta' tali obbligu ma jibqax klassifikat biss bħala traskuraġni b'mod ġenerali iżda jsir ksur ta' obbligu statutorju. U allura, b'intervent leġislattiv mirat lejn il-protezzjoni ta' terzi persuni minn eventi dannużi, il-Liġislatur jimponi fuq persuni partikolari eżerċenti ċerti attivitajiet li jistgħu ikunu wkoll perikolużi għal terzi persuni l-kunċett ta' "duty of care". B'rabta ma' dan allura, il-Leġislatur jagħraf li f'kuntest partikolari bħalma hu f'każ ta' sit ta' kostruzzjoni, dan id-dover isir imperattiv.

64. Fil-Liġi Ingliża, f'każ ta' Gross Negligence Manslaughter, sabiex jirriżulta li persuna tkun 'in breach of the duty of care' jrid qabel xejn ikun jirriżulta li kien hemm a priori a legal duty. F**'Airedale NHS Trust vs. Bland**[16] (1993) AC 789 Lord Mustill qal li:

> Unless there is a pre-existing duty of care, a failure to act, even if it results in death, cannot amount to GNM.

65. U f'dan is-sens, l-appekk kriminali superjuri fl-ismijiet **Ir-Repubblika ta' Malta vs. Omissis, Concetta Decelis u Jason Louis Paul Decelis**, deċiż nhar il-25 ta' Settembru 2008, intqal:

[16] The Crown Prosecution Service | The Crown Prosecution Service (cps.gov.uk) Aċċess: 26 ta' Awwissu 2021

Tajjeb hawn li ssir referenza ghal dak li jinghad mill-awturi Timothy H. Jones u Michael G. A. Christie fil-ktieb taghhom Criminal Law mis-serje **Greens Concise Scots Law** dwar il-kuncett ta' duty of care jew duty to act:

"There are also instances where the common law would probably impose a duty to act. This will be the case where an individual has undertaken to do something upon which the health and safety of others depends.[17] Examples of this are the cases of **William Hardie**, where a charge of culpable homicide brought against an Inspector of Poor who had ignored the deceased's application for poor relief was held to be relevant, and an English case, **R. v. Instan**, where a fatal omission by a niece to provide food and medical attention for her invalid aunt resulted in a manslaughter (equivalent to culpable homicide) conviction. The crimes in these two examples were committed **by failing to fulfil a legal duty**.[18] In **William Hardie** the legal duty was derived from a contract. The failure to act was not just a breach of contract with his employer, however, but provided the basis for a conviction: the duty of care also extended to members of the public he was paid to protect. In **Instan** the duty had been assumed voluntarily. This would seem to imply that if someone agreed to look after a neighbour's child and the child drowned in the bath while that child-minder was watching television, then a conviction for culpable homicide could ensue. This scenario could be analysed either in terms of a voluntary assumption of a duty of care or of a contractual obligation."

..../.....

Imbaghad f'Archbold – **Criminal Pleading, Evidence and Practice 2006** jinghad dwar id-duty of care:

"The duty of care belongs more to the fields of contract and tort than to this work. However, the following should be noted.

"(a) It is in general for the judge to decide whether there is evidence capable of giving rise to a duty of care, and, if there is, it is for the judge to give the jury appropriate directions, but it is for the jury to decide, in the light of those directions, whether the defendant in fact owed the deceased a duty of care; but there might be exceptional cases where a duty of care obviously existed, as between doctor and patient or **where Parliament had imposed a statutory duty**[19], and, in such cases, the judge could properly direct the jury as to the existence of the duty: R. v. Willoughby [2005] 1 Cr.App.R. 29, CA. See also R. v. Khan and Khan, ante, and R. v. Sinclair, 148 N.L.J. 1353, CA (978400/2/4 Yf).

"(b) A person may become liable for manslaughter by neglect of a positive duty arising from the nature of his occupation: R. v. Lowe (1850) 3 C. & K. 123 (an engineer in charge of the lift in a mine left it in the care of an ignorant boy); R. v. Markus (1864) 4 F. & F. 356 (a doctor absenting himself for the purpose of sport or some similar activity left unattended a patient whom he knew to be in a precarious condition); R. v. Curtis (1885) 15 Cox 746 (a local authority officer neglected to provide medical assistance to a destitute person).

---

[17] Enfasi ta' din il-Qorti.
[18] Enfasi ta' din il-Qorti.
[19] Enfasi ta' din il-Qorti.

66. L-appell kriminali **Tarcisio Fenech** imsemmi jisħaq li meta l-Artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali jitkellem fuq 'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti', jinkludi kull ksur ta' regolamenti inkluż dawk tas-saħħa u s-sigurta' fuq il-post tax-xogħol in kwantu fin-natura tagħhom dawn ir-regolamenti jippreskrivu serje ta' obbligi li għandhom jiġu assunti minn diversi persuni (skont it-rwol) fuq il-lant tax-xogħol sabiex jiġu evitati inċidenti.

67. Dan allura jfisser li apparti li l-ksur tar-regoli tas-saħħa u tas-sigurta fuq il-post tax-xogħol jammonta għal reat kriminali taħt il-Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta, jekk jirriżultaw l-elementi tal-Artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali in kwantu dan ikun jirreferi għal 'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti', l-istess kondotta tista' tagħti lok ukoll għall-responsabilita' penali taħt l-imsemmija dispożizzjoni. Azzjoni waħda ma teskludix lill-azzjoni l-oħra.

68. Fuq dan il-punt il-Liġi Maltija tiddistingwi ruħha mill-Codice Penale Taljan in kwantu l-articolo 589(2) il-vjolazzjoni ta' normativa li tipprovdi dwar is-saħħa u s-sigurta' fuq il-post tax-xogħol li minħabba tali tirriżulta fil-mewt ta' persuna, tammonta għall-ċirkostanza aggravanti tar-reat ta' omicidio colposo.[20] F'dan ir-rigward il-Corte di Cassazione tgħid:[21]

> **Cassazione penale n. 33244/2019**: In tema di reato colposo, devono intendersi norme per la prevenzione di infortuni sul lavoro – la cui violazione integra le circostanze aggravanti di cui all'art. 589, secondo comma, e 590, terzo comma, cod. pen, - non soltanto quelle contenute nelle leggi specificamente dirette ad essa, ma anche tutte le altre che, direttamente o indirettamente, perseguono il fine di evitare incidenti sul lavoro o malattie professionali e che, in genere, tendono a garantire la sicrezza del lavoro in relazione all'ambiente in cui esso deve svolgersi.
>
> **Cassazione penale n. 22022/2018**: In tema di reato colposo, per norme sulla disciplina per la prevenzione di infortuni sul lavoro si intendono sia quelle contenute nelle leggi specificatamente dirette ad essa, sia quelle che direttamente o indirettamente, perseguono il fine di prevenire malattie professionali e che, in genere, tendono a garantire i lavoratori in relazione ad agenti nocivi presenti nell'ambiente di lavoro.

---

[20] Ai sensi del comma 2, l'omicidio colposo risulta aggravato qualora sia commesso violando le norme in materia di prevenzione degli infortuni sul lavoro, considerato che il datore di lavoro risulta essere titolare di una posizione di garanzia nei confronti del lavoratore, essendo suo onere l'adonzione di tutti gli strumenti idonei a garantire la sicureaa dei propri dipendenti. Tale previsoone risponde, dunque, alla volonta'del legislatore di rafforzare la tutela del bene vita contro l'annoso problema degli infortuni sul lavoro - Art. 589 codice penale - Omicidio colposo - Brocardi.it aċċessata 29.8.2021

[21] Consulenze legali, codici commentati, dizionario giuridico e notizie - Brocardi.it Aċċess: 18 ta' Awwissu 2021

Ikkunsidrat

69. Il-bennejja kienu ċari fix-xhieda tagħhom meta dawn qalu li l-istruzzjonijiet biex titneħħa s-suletta tal-konkos kienet ingħatat minn Paul Demicoli biex titwettaq minn Kevin BONNICI. Kien Paul Demicoli li qallhom biex jagħtu dawn l-istruzzjonijiet lil tal-JCB meta dan jasal fuq il-post. F'paġna 171 tax-xhieda tiegħu l-bennej Charles Tanti jgħid hekk:

> Mistoqsi min kien jaghti struzzjonijiet tax-xoghol nghid li jew l-imputat Demicoli jew il-Perit Joseph Falzon....Dakinhar ta' l-incident pero l-perit ma kienx hemm. Kien gie xi gimgha jew xi erbat ijiem qabel. Il-perit qatt ma kellimni fuq tqattiegh. Fil-prezenza tieghi il-perit lanqas ma tkellem fuq tqattiegh ta' xoghol ma haddiehor. Mistoqsi kemm-il darba kien jigi fuq il-post is-Sur Demicoli nghid li fil-bidu kien jigi ta' spiss u nghid ukoll li dak inhar ta' l-incident kien gie wkoll. Jien kont nirreferi l-problemi li kien ikolli jew lis-sid jew lil perit. Dak inhar ta' l-incident jiena ma kontx hdimt fuq il-hajt in kwistjoni. Il-JCB gie biex jaghmel dik is-suletta biss. Mistoqsi jekk qallux x'kellu jaghmel ma nafx. Demicoli kien tani risposta biex jitnaddaf dak il-ħajt cioe il-ħajt fejn hemm is-suletta. Ħalla risposta li jekk jiġi tal-gaffa kellu jnaddaf dak il-ħajt. **Jiena u sieħbi urejna s-suletta lill-imputat Bonnici li kien qalilna Demicoli fis-sens li dik kienet is-suletta li kellha tinqata'.**[22]

70. Charles Tanti reġa' xehed f'foljo 388 tal-atti proċesswali u in kontro-eżami jinsisti fuq l-istruzzjonijiet li huma l-bennejja kienu rċevew mingħand Paul Demicoli fir-rigward ta' x'xogħol kellu jagħmel tal-JCB – u allura Kevin BONNICI - mal-ħajt li eventwalment iġġarraf:

> Nghid li qabel l-inċident (Demicoli) kien qalilna li kellha tigi tal-gaffa. Kellna nghidu lil tal-gaffa biex jittrimja s-suletta li kien hemm... Tal-gaffa huwa Kevin Bonnici...Jien kull ma rajtu dak inhar. Kevin Bonnici meta gie gheddejnilu risposta biex jaqta' s-suletta u hekk kellu jaghmel jaqta' s-suletta. Nghid li dak inhar Paul Demicoli gie u ra lil Kevin Bonnici jqatta' mas-suletta. Ma waqqfuha mix-xoghol li kien qed jaghmel, baqa sejjer. Nghid li dak inhar Paul Demicoli kien dam bejn 20 minuta u nofs siegha. Wara li telaq Demicoli, Kevin Bonnici baqa' jaghmel ix-xoghol jqatta' mas-suletta. Mistoqsi x'tip ta' xoghol kien qed jaghmel Bonnici nghid li kien qed iqatta' bil-JCB u imbaghad jixkupah bil-bucket taghha stess. Nghid li kien hemm ftit turbazz taht is-suletta u trimjah u fejn ma kienx hemm ma trimjahx.

71. Il-bennej l-ieħor, John Baptist Hili, kien xehed quddiem l-espert Richard Aquilina nhar l-4 ta' Ġunju 2004. Huwa jgħid li dakinhar tat-3 ta' Ġunju 2004 hu wkoll kien qiegħed jaħdem fuq is-sit in kwistjoni

---

[22] Enfasi ta' din il-Qorti.

flimkien ma’ Charles Tanti. A fol 114 u 115 tal-Proċess Verbal igħid hekk:

> Jiena nahdem bhala bennej ma’ Paul Demicoli u ili mieghu xi erba’ snin. Ili nahdem fil-gebel xi erbghin sena. Fuq il-plot fejn gara l-incident bdejt xoghol xi ghaxart ijiem ilu. Meta bdejt ix-xoghol flimkien ma’ Charles Tanti, fuq dan is-sit ma kien hemm ebda xoghol ta’ bini. L-art kienet mhammla kollha sa xi tminn filati taht it-triq...
>
> Nhar il-Erbgha Pawlu Demicoli qalli li l-bierah kellu jigi ta’ l-asfatlar bil-JCB biex jittrimja l-hajt tan-naha tax-xellug. Nispjega li l-hajt ta’ l-appogg ta’ mal-bini li waqa’ kien imtella’ fuq it-turbazz li anke tiqatta bil-fies. Kienu jidhru xi erba’ piedi gholi ta’ dan it-turbazz.
>
> Fuq dan it-turbazz kien hemm xi sitt pulzieri konkos u fuq dan kien hemm il-knatan imqegħda kontra għal rashom, izda s-suletta tal-konkos kienet xi pied aktar il-barra minn dawn il-knatan li kienu ta’ filata wahda. Fuq dawn il-knatan kien hemm hajt ta’ xi sulari li deher li kien dobblu peress li r-rimanenti kien jirtiera l-gewwa b’xi tlett pulzieri.
>
> Ghal habta tad-09.30a.m. giet il-gaffa bil-JCB u dak beda jittrimja l-hajt ta’ fuq. Dak ħadem **taħt l-istruzzjoni ta’ Paul Demicoli.**[23] Dak qatta l-isporgenza tas-suletta tal-konkos sa wiċċ l-irjus tal-knatan u qatta’ wkoll it-turbazz ta’ taht is-suletta. Il-konkos qattghaw bil-musmar u tfaccat ix-xibka li kienet ghat-tul tas-suletta. Il-materjal li tqatta’ intuza ghall-irdim fin-naha ta’ wara.
>
> Nispjega li x-xoghol sar b’dan il-mod, li l-ewwel qatta’ bicca tul ta’ xi sitt piedi, halla bicca ta’ zewg piedi, rega’ qatta’ tul ta’ xi sitt piedi u kompla b’dan il-mod.
>
> Hu lesta f’xi 1.00p.m. u telaq, izda f’xi 11.00a.m. gie Pawlu Demicoli u smajtu jitolbu jgiblu xi zewg vjeggi torba ghall-irdim. Pawlu dam xi ftit minuti fuq il-lant tax-xoghol u f’dak il-hin tal-JCB kien qieghed jahdem.
>
> Jien tlaqt minn fuq ix-xoghol f’xi 13.30, fil-hin tas-soltu u sa dak il-hin ma kien inqala’ xejn fil-hajt tal-appogg, tant li jien kont ghamilt ilqugh biex nghati filata konkos ghall-pedament tal-hajt li kont sa ntella’ quddiem it-turbazz.
>
> Meta tqattghet is-suletta, hu nizel incim maghha.

72. Illi mix-xhieda tal-bennejja Charles Tanti u John Hili jirriżulta li l-istruzzjonijiet tax-xogħol li kellu jsir fuq in-naħa tas-sit fejn waqa’ l-bini tahom Paul Demicoli. Dawk l-istruzzjonijiet **<u>ma kinux sempliċement jikkonsistu f’xogħol ta’ tindif ta’ turbazz iżda ta’ skavar tas-suletta tal-konkos</u>** li kienet qiegħda sservi bħala parti

[23] Enfasi ta’ din il-Qorti.

mill-pedament għall-binja kollha u li dan ix-xogħol kellu jsir minn Kevin BONNICI bħala dak li kien ġej iħaddem il-JCB.

73. Meta Charles Tanti xehed quddiem il-Perit Richard Aquilina dan stqarr ukoll li Paul Demicoli kien għamel xi kwarta jitkellem ma tal-gaffa, iġifieri Kevin BONNICI; kif ukoll li f'paġna 171 tax-xhieda tiegħu Tanti jerġa' jtenni li meta ġie Demicoli fuq is-sit dakinhar tkellem ma' tal-gaffa direttament. U dan kien reġa tennieh, kif intwera iżjed il-fuq, meta reġa' xehed f'foljo 388 tal-atti proċesswali. Għalkemm l-istruzzjonijiet biex isir it-tqattiegħ tal-isporġenza tas-suletta tal-konkos sa wiċċ l-irjus tal-knatan u t-turbazz ta' taħt is-suletta kien tahom Paul Demicoli u l-messaġġ twassal lil Kevin BONNICI mill-bennejja, wara li beda x-xogħol Paul Demicoli mar fuq is-sit u anke tkellem ma Kevin BONNICI. L-appellant BONNICI qattgħa l-isporġenza tas-suletta tal-konkos bil-musmar tal-JCB u mbagħad il-materjal li tqatta' intuża għall-irdim fin-naħa ta' wara.

74. Ix-xhieda tal-bennejja kienet kruċjali fid-determinazzjoni ta' min effettivament kienu l-moħħ ta' wara d-deċiżjoni u l-id li ppermettiet li jsir l-iskavar mal-appoġġ tal-ħajt li waqa'. U meta reġa' xehed f'foljo 389 tax-xhieda tiegħu l-bennej Charles Tanti xehed hekk:

> Nghid li xi tlett ijiem qabel l-incident, il-perit kien gie fuq il-post u kellem lil Hili. Fil-fatt l-iktar li tkellem kien ma' Hili fuq il-pjanti. Il-perit kien qalilna biex naghmlu xi pilastri fuq in-naha ta' wara ta' Hal Mann u biex naghmlu xi pilastri fin-nofs. **Fit-thammil tal-genb sa fejn naf jien ma ta l-ebda struzzjoni.**[24] Tan-nofs kienu bazi kwadri, xi 8 jew 10 piedi kwadri kbar. **Il-pilastri kienu jigu f'nofs il-blokka u ma kellhom x'jaqsmu xejn max-xoghlijiet li kienu qed isiru mal-hitan tal-appogg ta' St. Francis Flats.**[25]

75. Illi l-verżjoni tal-Perit Falzon meta dan tenna b'mod konsistenti li l-unika struzzjonijiet li kien ta lill-bennejja kien rigward il-pilastri li kellhom isiru fin-nofs tal-plot in kwistjoni hija kwindi msaħħa minn kliem Charles Tanti. F'paġna 400 tax-xhieda tiegħu, il-Perit Falzon jgħid hekk:

> Meta jiena rajt il-hajt tal-appogg u rajt li kien skavat mhux hażin, nimmagina li kien nizel iktar milli kien originarjament, jiena kont iltqajt ma' Pawlu Demicoli u mal-bennejja u ghidtilhom speċifikatament biex ma jmissux dan il-hajt.

.../....

[24] Enfasi ta' din il-Qorti.
[25] Enfasi ta' din il-Qorti.

> Jiena ma tajt l-ebda struzzjonijiet fuq kif kellu jsir ix-xoghol mal-hajt tal-appogg lill-hadd, lanqas lil Batist. Fil-fatt huma ma kinux ser jibdew fuq il-hajt tal-appogg. Kellhom jibdew l-ewwel fuq il-pilastri. Mhux minnu li jiena tajt xi struzzjonijiet li kellu jsir xi xoghol mal-ħajt tal-appoġġ.

.../...

> Jiena struzzjonijiet dwar x'tip ta' xoghol kellu jsir mal-h ta' l-appogg, kont ghadni ma tajthomx. Infatti kont ghadni qieghed nistabbilixxi x'tip ta' xoghol kellu jsir ma dak il-hajt. Nghid li l-unika struzzjonijiet li tajt dwar dak il-hajt kien sabiex ma jmissuhx.

76. Din l-istess verżjoni tal-Perit Falzon kienet ikkonfermata wkoll mid-draughtsman Kenneth Micallef fejn f'paġna 493 tax-xhieda tiegħu qal hekk:

> Jien ghamilt dak li qalli l-perit biss u cioe li naghmel pjanta li effettivament hija esebita. Dik kienet l-unika struzzjoni li nghatat mill-perit sabiex naghmel il-bazi tal-pilastru li kellu jigi fin-nofs is-sit u niehu wkoll il-kejl relattiv kif wkoll id-dettalji tal-materjal li kien ser jintuza fil-pilastru tan-nofs.

77. Minn dawn il-provi jirriżulta li l-appellant BONNICI kien irċieva l-istruzzjonijiet mingħand Paul Demicoli biex huwa jagħmel ix-xogħol ta' skavar bil-JCB fuq l-isporġenza tas-suletta li kienet tifforma parti mill-pedament tal-binja li ġġarfet. Il-messaġġ mingħand Demicoli ġie mgħoddi lil Kevin BONNICI tramite l-bennejja Hili u Tanti. Wara u waqt li Kevin BONNICI kien beda x-xogħol fis-sit dakinhar tal-inċident l-appellant BONNICI u Paul Demicoli kienu tkelmu bejnithom u dan ukoll waqt li l-appellant BONNICI kien qiegħed jagħmel ix-xogħol ta' tħaffir bil-JCB.

78. Dwar il-makkinarju użat mill-appellant Kevin BONNICI dakinhar tal-inċident, jirriżultaw ukoll provi oħra lil hinn minn dak li xehdu l-bennejja kif riportat iżjed il-fuq. Mill-assjem ta' dawn il-provi, din il-Qorti hija konvinta lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni li x-xogħol ta' skavar bil-JCB ma kienx sar bil-bucket kif qiegħed isostni l-appellant iżda sar bil-musmar.

79. F'paġna 161, matul il-kontro-eżami ta' Matthew Spagnol ġie suġġerit lilu li l-JCB kien qiegħed armat b'żewġ buckets. Spagnol wieġeb hekk:

> Mhux minnu dak li qieghed jigi suggerit lili mill-avukat difensur li kien hemm zewg buckets fuq zewg nahat tal-JCB. Bucket u musmar fuq wara. Apparti milli smajt il-JCB jhaffer, rajtu wkoll.

80. F'paġna 162 Rita Spagnol xehdet hekk:

> Dak inhar meta wasalt smajt li kien hemm JCB qed ihaffer ghax kien hemm hafna storjbu. Bqajt diehla, kien hemm il-bennejja qed jibnu fuq in-naha ta' gewwa, mhux fejn kien qed ihaffer il-JCB. Kienu qed jibnu faccata tal-post taghna. It-thaffir kien qed isir quddiem fuq in-naha tax-xellug mal-hajt tal-garaxx taghna li jigi man-naha tal-hajt tal-bini li waqa. Rat li l-JCB kien qed ihaffer il-konkos tal-pedament li kien hemm. Bil-JCB kien hemm l-imputat li qed ngharaf presenti fl-awla bl-isem ta' Kevin Bonnici.

81. Xhud ieħor, George Sciberras f'paġna 147 ukoll jixhed kif il-JCB rah jaħdem bil-musmar:

> Il-gaffa kienet qeda tintuza. Il-gaffa kienet li thaffer bil-musmar u tigbed. Mistoqsi jekk smajtx xi hsejjes ngħid li ma smajtx pero kont narahom jahdmu minn faccata.

82. Imbagħad Charles Tanti f'paġni 170 u 171 tax-xhieda tiegħu jgħid hekk:

> Apparti jien u John Hili, kie gie wkoll fuq il-post l-imputat li qed ngharaf presenti fl-awla, Kevin Bonnici u dan kien ghall-habta tad-9.30am. dan kien ix-xufier tal-gaffa. Il-gaffa giet fuq il-post dak inhar stess. Il-gaffa, JCB. Dak inhar kien hemm suletta tal-pedament tal-konkos. Kien qed isir turbazz taghha. Kien qed isir fuq in-naha ta' fejn waqa l-bini. Ix-xoghol beda l-ewwel fuq in-naha ta' gejja bil-musmar tal-JCB, imbghad qatta' xi bicciet ohrajn, kammel li kien hemm u imbghad radam il-bicciet .... bil-bicciet li kien qata. Jiena rajt lill-imputat Kevin Bonnici jahdem bien id-9.30am u 12.15pm dak inhar.

83. F'paġna 197 Carmelo Cassar jikkonferma kif ix-xogħol tat-tqattiegħ bil-JCB kien qiegħed isir bil-musmar/martell:

> Il-familja tieghi kienet dejjem fil-construction, smajt hoss u ttawwalt. Rajt il-martell li jqatta' l-blat u qgħat ftit hemm hekk u rajt ragel jaghmel it-tajn u fuq in-naha l-ohra kien qieghed isir hajt. Wara ftit dabbart rasi lil hemm....Naf li kien hemm wiehed iqatta bil-musmar.

84. Jixhed ukoll Joseph Meli fejn f'paġna 221 jgħid hekk:

> Niftakar pero' li kont rajt makkinarju speci ta' musmar qed jaqta' l-blat fuq ix-xellug tas-sit.

85. F'dan ir-rigward hija wkoll rilevanti x-xhieda ta' Anthony Camilleri a folja 107 li kien joqgħod f'residenza numru 3 fil-blokka

St. Francis Flats meta qal li għal xi l-għaxra ta' filgħodu sema' theżżiżiet tal-art. Huwa jgħid hekk:

> Mistoqsi jekk ma nafx xi haga dwar ix-xoghol li kien qed isir fis-sit adjacenti inwiegeb li niftakar li ghal xi l-ghaxra ta' filghodu **smajt thezziziet ta' l-art li xi hadd qed jaqta' l-blat jew konkos,** għidtilha lil mara b'ċajta *that she was going to have a good time because she was going to end up with a headache* minhabba t-thezziz li kien hemm. Jien dhalt fil-kcina naghmel il-breakfast u ghall-habta tal-hdax u kwart (11:15) inzilt isfel. **Ittawwalt biex nara x'kien qed isir, rajt illi kien hemm *Hymac* li kien niezel mal-binja tieghi, ma ta' Meli, u nnotajt li kien qed jaqta' l-konkos u l-hadid tal-konkos. Ghamilt hames minuti hemmhekk u tlaqt. Dak hu l-ahhar li rajt is-sit in kwistjoni.**

86. Anthony Camilleri kien preċiż fi kliemu meta qal li ħass l-art titheżżeż bħal meta xi ħadd kien qiegħed iqatta' fil-konkos u meta ttawwwal effettivament ikkonferma li kien hemm makkinarju li kien qiegħed iqatta' l-konkos eżatt mal-binja. U dan it-tħeżżież jidher li ħassitu wkoll il-vittma Maria Dolores Zarb peress li kemm ir-raġel ta' bintha Gino Mule Stagno u kif ukoll bintha Marie Diane Mule Stagno xehedu li meta marru jiġbru lil binthom mingħandha din kienet irrimarkat kif dakinhar filgħodu kienet ħasset il-binja tiċċaqlaq.

87. Illi din il-Qorti tqis li d-depożizzjonijiet li taw id-diversi xhieda ma jħallu ebda dubju **<u>kif il-JCB kien qiegħed jiġi mħaddem bil-musmar fil-mument tat-tqattiegħ</u>** tas-suletta tal-konkos sottostanti St. Francis Flats u dan bil-kontra ta' dak li sostna l-appellant Kevin BONNICI. Ix-xogħol tat-tqattiegħ sar taħt struzzjonijiet ta' Paul Demicoli u l-appellant BONNICI m'għamilx sempliċement 'trimming' tas-suletta bil-bucket tal-JCB iżda qatta' fil-fond u għat-tul taħt il-pedament tal-binja li ġġarfet bil-musmar tal-JCB. Dawn il-provi ma jħallux dubju li l-JCB kien operat mill-appellant Kevin BONNICI u li l-istess JCB kien armat bil-musmar jew martell u li x-xogħol ta' tqattiegħ u skavar sar ukoll bih.

88. Din il-Qorti ma taqbilx mal-appellant BONNICI fejn fl-ewwel aggravju tar-rikors ta' appell tiegħu jsostni li xogħolu kien dak ta' sempliċi 'machine operator' li jeżegwixxi dak li jgħidulu sabiex jaqla' l-ġurnata tax-xogħol tiegħu. L-appellant stess, fir-rikors tal-appell tiegħu jistqarr li huwa kien operatur ta' heavy plant machinery ma Asfaltar Limited. Hu stess jgħid li biex tagħmel dan ix-xogħol irid ikollok liċenza speċjali, kif fil-fatt jgħid li kellu l-appellant. Huwa jirrikonoxxi li d-dover prinċipali tiegħu kien li jopera dan il-makkinarju

b'mod responsabbli. L-obbligi tiegħu ma jieqfux biss mal-verifika jekk il-makkinarju li jkun qed jopera bih ikunx funzjonabbli u fi stat tajjeb. Bħala bniedem liċenzat b'liċenza speċjali biex iħaddem dak l-apparat ikollu idea mhux biss kif juża dak l-appart iżda għalxiex jiġi użat u f'liema kuntest jista' jiġi wżat. U wara kollox, minbarra dak li l-appellant kellu jħaddem il-makkinarju speċjali li kien liċenzat li jopera huwa l-ewwel u qabel kollox kellu jħaddem l-istess makkinarju billi japplika r-regoli tas-sens komun u tal-buom sens. L-appellant, għalkemm impjegat jew lavrant, u jwettaq ix-xogħol li jiġi assenjat lilu minn min iqabdu jew iħadmu, xorta jibqa' bniedem li għandu għajnejn biex jara, widnejn biex jisma', u moħħ biex jaħseb. Mhux awtonoma jew robot. Għandu jobdi l-ordnijiet li jingħataw lilu; iżda ma jistax jagħmel dan b'mod li jaġixxi mingħajr ma jaħseb fuq dak li jkun qiegħed jiġi ordnat li jagħmel.

89. Jekk huwa jkun ġie ordnat li jaħdem fuq biċċa xogħol li minnha nnifisha tkun tidher minn seba' mili l-bogħod bħala li hija waħda riskjuża u perikoluża – għalih jew għal ħaddieħor – ma jistax ikun mistenni li jaħdimha b'għajnejh, b'widnejh u b'ħalqu magħluqa – sempliċiment għax hekk ikun qallu jagħmel l-imgħallem jew hekk ikun qallu min ikun qabdu jagħmel ix-xogħol. Kull ħaddiem għandu dmir li jħares is-saħħa u s-sigurta tiegħu fuq il-post tax-xogħol, daqskemm għandu dmir iħares is-saħħa u s-sigurta ta' ħaddiema oħra bħalu fuq l-istess lant tax-xogħol daqskemm għandu wkoll id-dmir li jħares is-saħħa u s-sigurta ta' terzi persuni li jkunu affettwati bix-xogħol tiegħu fuq il-lant tax-xogħol. Jekk ma jkunx hekk, ħaddiem ikun jista' qiegħed ipoġġi lilu nnifsu jew jista' jkun qiegħed jiġi mġiegħel li jqiegħed lilu nnifsu jew lil ħaddieħor f'sitwazzjoni ta' perikolu. Dan mhux legalment aċċettabbli f'soċjeta ċivilizzata li verament tibża għal kull wild tagħha.

90. F'dan il-każ partikolari, in-natura tax-xogħol li l-appellant BONNICI kien ingħata struzzjonijiet minn Paul Demicoli li jwettaq ma kienetx tidher li kienet riskjuża u ta' perikolu biss għal xi għajn esperta, bħal perit, jew kuntrattur jew bennej prim, jew operatur esperjenzat fis-settur tal-kostruzzjoni. Il-perikolożita tax-xogħolijiet li kienu qegħdin isiru fuq il-post fejn seħħ l-inċident setgħa jiġi osservat ukoll minn xhieda okulari li, għalkemm ma ġiex pruvat jekk kienux jifhmu jew midħla tal-qasam tal-bini, xorta waħda ħassew u stqarrew li raw kemm kien perikoluż ix-xogħol li kien qiegħed jagħmel l-appellant Bonnici ma' dik il-isporġenza fil-pedament tal-binja li ġġarfet u t-turbazz ta' taħtha.

91. Ix-xhud okulari Peter Cilia f'foljo 166 qal is-segwenti:

> Fil-fatt għidt bejni u bejn ruħi kemm kien perikoluż u dan għaliex qiegħed xogħol taħt il-bini.

92. Bl-istess mod xehdet Marie Diane Mule Stagno f'paġna 73 tax-xhieda tagħha meta din qalet hekk:

> Niftakar għaddejt kumment lir-raġel u għidtlu kemm qed jgħaġġel tal-gaffa. Fil-fatt kont ssorprendejt ruħi wkoll li l-appoġġ kont irrimarkajt għaliex il-gaffa kienet qeda tmiss propju mal-appoġġ tal-mummy.

93. Persuni li ma kinux tas-sengħa u li deheru josservaw kif tal-JCB kien qiegħed jiskava taħt il-pedament tal-binja in kwistjoni deherilhom li dak li kien qiegħed iwettaq tal-JCB kien perikoluż; aħseb u ara kemm aktar kellu jagħmel din l-osservazzjoni l-appellant li huwa tal-mestjier. Ma kellux ikun diffiċli għall-appellant, fiċ-ċirkostanzi u bil-konoxxenza tal-mestjier li kellu, li jipprevedi kif skavar bil-musmar taħt binja li kienet qiegħda tistrieh fuq turbazz dgħajjef setgħet tiġġarraf kaġun tal-iskavar li hu kien qiegħed iwettaq bil-makkinarju li kien qiegħed iħaddem. U anke jekk ma kienx perit arkitett jew inġinier ċivili istruwit fl-istruttura, kellu jkollu l-melħ f'moħħu biżżejjed biex jagħraf li dak it-tip ta' xogħol magħmul f'dak il-kuntest setgħa kien ta' periklu għalih u għal ħaddieħor. Ma tridx tkun professur fl-arkitettura biex jiġik almenu l-ħsieb, is-suspett jew il-biża li meta tkisser parti sostanzjali mill-pedament ta' binja bl-użu tal-martell jew musmar, u li fuqha dik il-binja kienet qegħda sserrah, setgħet iddgħajjef l-istruttura tal-binja b'konsegwenzi li setgħu ikunu serji għall-persuni u għall-istess proprejta, inkluż bil-possibilita' ta' kollass ta' xi ħajt minnhom jew parti minnu. Ma jirriżultax li l-appellant BONNICI, konfrontat b'din is-sitwazzjoni, ħa xi kawteli partikolari biex jipprevjeni l-event dannuż, li setgħa kien prevedibbli għalih anke bl-użu tas-sens komun u tal-buon sens.

94. Għalkemm huwa minnu li x-xogħlijiet kienu qegħdin isiru taħt id-direzzjoni ta' perit arkitett, irriżulta b'mod sod mill-provi li x-xogħol tal-ittrimjar tas-suletta tal-konkos u l-iskavar taħt il-ħajt tal-appoġġ tal-binja li ġġarfet, kien sar fuq struzzjonijiet ta' Paul Demicoli u mhux tal-perit arkitett. L-appellant jargumenta li huwa ma kienx il-persuna li ħa d-deċiżjoni li wasslet għall-kollas tal-binja u għalhekk m'għandux jirrispondi għall-ħtija penali taħt l-Artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali. Din il-Qorti ma taqbilx ma' dan l-argument in kwantu l-Artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali jestendi l-applikazzjoni tiegħu għal kull sitwazzjoni fejn persuna, bl-għemil **<u>negliġenti</u>** tagħha twassal

għall-mewt ta' xi persuna. F'dan il-każ ir-responsabilita' tal-ikkawżar tal-event dannuż taqa' fuq diversi persuni anki jekk fi grad differenti minħabba r-rwol li kull wieħed ikollu fuq il-lant tax-xogħol. Huwa minnu li d-deċiżjoni li jiġi skavat il-pedament tal-binja ma ħadiex l-appellant BONNICI; iżda huwa daqstant ieħor minnu li f'xi ħin huwa aċċetta li jwettaq dak ix-xogħol li kien qiegħed jiġi dirett jagħmel. Huwa kellu d-dritt u d-dmir li jkun jaf sewwasew id-dettalji tan-natura tax-xogħol li kien qiegħed jiġi rikjest minnu; tal-lok fejn is-servizzi tiegħu kienu qegħdin jiġu mitluba; tal-metodu li kien qiegħed jiġi mitlub li juża biex iwettaq dak ix-xogħol u taċ-ċirkostanzi li jkunu jsawwru dak ix-xogħol partikolari. L-appellant ma setgħax sempliċiment imur fuq il-lant tax-xogħol, jingħad lilu xi jrid jagħmel u jaqbad u jibda juża heavy plant machinery bħal ma huwa JCB armat bil-martell biex ikisser parti mill-pedament ta' binja ġja mtella' b'għajnejh magħluqa u b'mod mekkaniku bla ħsieb ta' xejn.

95. Dan mhux mod kif operatur ta' heavy plant machinery, makkinarju li jeħtieġ li jiġi mħaddem minn persuna speċjalizzata kif rifless fil-ħtieġa ta' liċenza speċjali biex ikun jista' jħadmu, għandu jaġixxi. Heavy plant machinery huwa makkinarju li daqskemm huwa utli għall-industrija tal-kostruzzjoni jaf ikun ta' perikolu għal min iħadmu u għal terzi persuni li jkunu qribu. Huwa makkinarju li jrid jiġi użat bil-għaqal u b'mod responsabbli, bil-ħsieb, bil-prudenza u b'diliġenza. Mal-mument li l-appellant aċċetta li jagħmel dak ix-xogħol li kien mitlub minnu, huwa kien mistenni li jaħseb u jevalwa mhux biss jekk dak ix-xogħol setgħax isir, iżda wkoll jekk kienx sigur għalih u għal terzi persuni affettwali bih li tali xogħol jitwettaq fil-lok, u bil-mod kif ikun qiegħed jiġi dirett jagħmel. Ladarba aċċetta li jagħmel dak ix-xogħol huwa jidħol responsabbli ma min ikun ta' dik id-direzzjoni li jsir dak ix-xogħol partikolari, billi jassumi r-responsabbilita għal dak li huwa jkun qiegħed jippresta lilu nnifsu li jseħħ grazzi għall-ħidma tiegħu.

96. Il-Liġi tirrikjedi minnu li juża' l-ħsieb tiegħu ċjoe s-sapjenza tiegħu tal-mestjier u mhux sempliċement jiżvolġi dak li ġie mqabbad jagħmel fil-għama, b'diżattenzjoni jekk mhux ukoll non-kuranza għas-sigurta' tiegħu u ta' terzi. Għalkemm id-deċiżjoni li titkisser parti mis-suletta tal-konkos tal-pedament tal-binja, nonche l-iskavar taħt il-binja li eventwalment iġġarfet ma ħadiex l-appellant, huwa kien raġonevolment mistenni li jkun prudenti, attent u juża' l-ħsieb tiegħu qabel ma jaqbad u jibda jwettaq dik il-biċċa xogħol li kienet diretta lilu. Semmai jekk għall-bidu huwa ma kienx jaf bir-riskji jew perikoli li dak ix-xogħol li kien dirett jagħmel seta' jġib miegħu qabel ma mar

fuq is-sit, mal-wasla tiegħu fuq is-sit huwa setgħa mill-ewwel jintebaħ bir-riskji u perikolożita li dik il-biċċa tax-xogħol kienet tirrikjedi minnu. Id-dmir tiegħu kellu jkun li jirrifjuta li jwettaq dik il-biċċa xogħol jew jieqaf minn dik il-biċċa xogħol mal-mument li jintebaħ li hemm il-perikolu billi jgħarraf lil min inkarigah jagħmel dak ix-xogħol bil-perikolu li jkun ra jew iltaqa' miegħu.

97. Għalkemm l-appellant ma kienx perit arkitett jew inġinier ċivili jew xi kuntrattur jew bennej esperjenzat, huwa xorta rriżulta li kien bniedem tas-sengħa li, bl-informazzjoni li huwa kellu u b'dak li huwa setgħa jara u jesperjenza fuq is-sit tax-xogħol innifsu b'mod li bl-użu tat-teknika li kellu, kif ukoll, b'mod partikolari, bl-użu tas-sens komun u tal-buon sens, seta' jipprevedi dak li kien prevedibbli għalkemm mhux previst. L-event dannuż f'dak il-kuntest partikolari kien prevedibbli; u kellu jkun prevedibbli għall-appellant, għalkemm setgħa ma kienx previst u mixtieq minnu.

98. Fl-appell kriminali **Il-Pulizija (Spettur David Saliba) vs. Joseph Farrugia u Paul Farrugia** deċiż nhar id-19 ta' Settembru 2011, intqal:

> Barra minn hekk il-Liġi trid tkun applikata bil-buon sens speċjalment meta sengħa bħala kostruzzjoni mhix xi waħda ġdida u fuq medda ta' żmien ikunu stabbiliti prattiċi ċarissimi dwar x'wieħed għandu jagħmel biex inaqqas il-perikolu.

99. Bl-istess mod ingħand fl-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Tarcisio Fenech** deċiż nhar is-26 ta' Marzu 1998:

> Biex wieħed jifhem l-essenza vera tal-kulpa wieħed irid iżomm f'moħħu li fil-ħajja soċjali spiss jinħolqu sitwazzjonijiet li fihom attivita' diretta għal xi fini partikolari tista' tagħti lok għal konsegwenzi dannużi lil terzi. L-esperjenza komuni jew l-esperjenza teknika – ċjoe' l-esperjenza komuni għall-bnedmin kollha jew dik l-esperjenza ta' kategorija ta' nies li jesplikaw attivita' partikolari – tgħallem lil f'dawn il-każijiet wieħed għandu juża ċerti prekawzonijiet bil-għan li jevita li l-interessi ta' l-oħrajn jiġu ppreġudikati.

100. L-imġieba tal-appellant BONNICI kienet ta' **<u>'nuqqas ta' ħsieb</u>**', **<u>'traskuraġni'</u>** u **<u>'nuqqas ta' ħila fl-arti jew fil-professjoni tiegħu'</u>** kif ipprospettat fl-Artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali. Iżda mhux biss. Dan l-artikolu jipprospetta wkoll l-ipoteżi ta' kondotta kolpuża minħabba **<u>'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti'.</u>** Għal dan il-għan jeħtieġ li qabel xejn jiġi stabbilit (i) liema huma dawk ir-regolamenti li japplikaw għal każ tal-appellant (ii) jekk l-appellant kienx marbut

b'dawn ir-regolamenti f'dan il-kuntest partikolari u fir-rwol li huwa assuma fuq is-sit in kwistjoni u (iii) jekk il-komportament tal-appellant kienx jammonta għal nuqqas ta' tħaris ta' dawn ir-regolamenti.

101. F'dan il-każ partikolari kienu applikabbli r-regolamenti li jirregolaw is-saħħa u s-sigurta fuq il-post tax-xogħol. F'dan il-każ l-appellant BONNICI ġie mixli illi kiser id-dispożizzjonijiet tal-Artikoli 7, 38(1)(3) tal-Att dwar l-Awtorita' Għas-Saħħa u s-Sigurta fuq il-Post tax-Xogħol, Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta u r-regolamenti numru 15 u 21 tal-Avviż Legali 36/2003 Regolamenti tal-2003 dwar Dispożizzjonijiet Ġenerali dwar is-Saħħa u s-Sigurta fuq il-Post tax-Xogħol.

102. Illi l-Att dwar l-Awtorita' Għas-Saħħa u s-Sigurta fuq il-Post tax-Xogħol, Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta, ma japplikax ħlief għal dawk il-persuni li jaqgħu fid-definizzjoni ta' 'ħaddiem' u 'min iħaddem' skont l-Artikolu numru 2 tal-imsemmija Att. F'dan ir-rigward din il-Qorti tagħmel ukoll referenza għad-definizzjoni ta' 'xogħol' taħt l-imsemmija dispożizzjoni:

> "xogħol" tfisser kull dmir, attività, ħidma jew servizz li jipproduċi prodott jew riżultat u li jkun bi skop ta' ħlas jew bla ħlas, għoti ta' oġġetti, ta' servizzi, ta' profitt jew ta' benefiċċju.
>
> "ħaddiem" tfisser kull persuna impjegata minn min iħaddem biex tagħmel xogħol, jew li tipprovdi servizz lil persuna oħra taħt kuntratt ta' servizz jew għal servizz, u tinkludi student, apprendist u persuna li timpjega lilha nnifisha, iżda ma tinkludix l-ekwipaġġ ta' bastiment reġistrat Malta jew kull persuna oħra impjegata fuqu bħala parti mill-ekwipaġġ kollu tal-bastiment.
>
> "min iħaddem" tfisser il-persuna li għaliha jsir xogħol jew jiġi mogħti servizz minn ħaddiem jew li jkollha relazzjoni ta' xogħol ma' ħaddiem, u tinkludi kuntrattur jew subkuntrattur li jagħmel xogħol jew jagħti servizz jew jintrabat biex jagħmel xi xogħol jew jagħti xi servizzi, u
>
> (a) **<u>għal dak li jirrigwarda xogħol magħmul taħt kuntratt ta' servizz,</u>**[26] tfisser il-kuntrattur jew is-subkuntrattur, iżda ma tinkludix id-diretturi, managers, soċji jew sidien, okkupanti jew possessuri li għalihom ikun qedisir ix-xogħol, minbarra fil-każ fejn għodod, materjal jew tagħmir ikun provdut minnhom, dwar xi difetti li dan l-apparat jista' jkollu, liema difetti jkunu magħrufa u ma ġewx indikati, jew li setgħu ikunu magħrufa;
> (b) għal dak li jirrigwarda l-organizzazzjonijiet l-oħra kollha, inkluż dawk volontarji, jew għal dak li jirrigwarda xi forma oħra ta' mpjieg taħt kuntratt

[26] Enfasi ta' din il-Qorti.

ta' servizz, tinkludi kull waħda mill-persuni li tidderieġi fuq kulħadd jew li tieħu ħsieb it-treġija ta' kuljum.

103. Kevin BONNICI rriżulta li ma kienx impjegat dirett ta' Paul Demicoli, in kwantu kien jaħdem m'Asfaltar Limited fejn Paul Magro kien jiġi l-imgħallem ta' Kevin Bonnici. Iżda f'dan il-każ irriżulta lil Qorti tal-Maġistrati (Malta), u l-provi ammissibbli f'dan il-każ hekk juru, li bejn Demicoli u Kevin BONNICI kien sar ftehim ta' "xogħol" (kif imfisser izjed il-fuq) ad hoc mhux biss biex Kevin BONNICI jagħmel xogħol ta' tindif ta' turbazz bil-bucket, iżda wkoll – taħt struzzjonijiet diretti ta' Paul Demicoli – l-appellant Kevin Bonnici eżegwixxa xogħlijiet ta' skavar bil-musmar.

104. F'dan il-kuntest l-appellant Kevin BONNICI ingħata struzzjonijiet speċifiċi minn Paul Demicoli li kienu jmorru lil hinn minn dak li Paul Demicoli setgħa ftiehem mal-imgħallem ta' Kevin Bonnici. F'dan il-kuntest ġiet li nħolqot relazzjoni ta' "xogħol" ad hoc bejn Paul Demicoli u Kevin BONNICI. Għalkemm id-deċiżjoni tal-Qorti tal-Appell fil-kawża **Paul Demicoli vs. Ministru tal-Politika Soċjali, Segretarju Permanenti fil-Ministeru tal-Politika Soċjali u l-Avukat Ġenerali (deċiża nhar is-16 ta' Jannar 2018)** ippronunzjat ruħha fis-sens li teskludi lil sidien, okkupanti jew possessuri li għalihom ikun qed isir ix-xogħol mill-operazzjoni tagħha ħlief f'ċirkostanzi partikolari, l-istess regolamenti ma setgħux jitqiesu li jolqtu wkoll "il-persuna naturali jew legali għal min jitwettaq ix-xogħol" in kwantu dawn tal-aħħar kienu qegħdin imorru lil hinn minn dak li riedet il-liġi ewlenija. Dik il-Qorti kienet ċara li fis-sentenza tagħha ma kienet qegħda bl-ebda mod tiddeċiedi jekk l-attur, l-appellant DEMICOLI f'dan il-każ kienx jintlaqat jew le bir-regolamenti.

105. Jibqa' għalhekk il-fatt li l-Qorti tal-Maġistrati (Malta), in bażi għall-provi li kellha quddiemha kkonkludiet li Paul Demicoli f'dan il-każ kien qiegħed jaġixxi fil-kwalita tiegħu ta' kuntrattur meta ried li jiżviluppa s-sit in kwistjoni. Mill-provi prodotti dik il-Qorti setgħet legalment u raġonevolment tasal għal dik il-konklużjoni, kemm għaliex Demicoli ex admissis jgħid li huwa xogħolu kien ta' kuntrattur fil-qasam tal-kostruzzjoni, kif ukoll in kwantu l-bennejja li huwa qabbad biex jibnu dan is-sit huma l-istess bennejja li kien jaħdem bihom solitament tant li jidentifikaw ruħhom bħala ħaddiema jew lavranti tiegħu, għalkemm bil-fattura. Mill-banda l-oħra kwantu għall-involviment tal-appellant Kevin BONNICI ma' Paul Demicoli, in bażi għall-provi prodotti, l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħet legalment u raġonevolment tasal għall-konklużjoni li stante li l-appellant Kevin

BONNICI kien impjegat ma Asfaltar Limited, iżda l-istruzzjonijiet li ta Paul Demicoli lil Kevin Bonnici kienu jmorru lil hinn mit-termini li kien innegozja Paul Demicoli ma' Paul Magro, għalkemm l-appellant BONNICI ma kienx impjegat dirett ma Demicoli, BONNICI pero xorta waħda għażel li jaċċetta li jwettaq ix-"xogħol" mitlub minn Demicoli **<u>lil hinn mill-kuntratt ta' servizz li kien ftiehem dwaru Demicoli ma' Paul Magro</u>** b'mod li għalhekk, għall-fini ta' dak ix-"xogħol" partikolari, BONNICI ġie li qed jagħti s-servizz tiegħu lil Demicoli, meta kien qiegħed jaġixxi fil-kwalita tiegħu ta' kuntrattur fil-qasam tal-kostruzzjoni.

106. Magħmula dawn il-kunsiderazzjonijiet, din il-Qorti allura tqis li BONNICI jaqa' fil-parametri tal-Artikolu 7(1) tal-Kapitolu 424 b'mod tali li allura kellu dak id-dover statutorju li jissalvagwardja s-saħħa u s-sigurta tiegħu nnifsu kif ukoll dik ta' persuni oħra li jistgħu jiġu affetwati bix-xogħol li kien qiegħed jagħmel. Għall-fini tax-xogħol li BONNICI wettaq lil Paul Demicoli lil hinn mill-kuntratt ta' servizz li Demicoli kellu ma Paul Magro, BONNICI ġie li kien persuna impjegata ad hoc mill-kuntrattur Demicoli biex jagħmillu xogħol – iġifieri dmir, attivita, ħidma jew servizz li jipproduċi prodott jew riżultat bi ħlas jew bla ħlas. L-appellant BONNICI ġie għalhekk li jaqa' taħt it-tifsira ta' "ħaddiem" għall-fini tal-Liġi dwar is-saħħa u s-sigurta' fuq il-post tax-xogħol. L-appellant ma jistax jingħad li fiċ-ċirkostanzi huwa aġixxa in linea mal-obbligi statutorji tiegħu sabiex jissalvagwardja lilu nnifsu u lil terzi mill-ħsara li saret.

107. Illi l-appellant BONNICI kellu wkoll dmirijiet legali bħala 'ħaddiem' taħt ir-regolament numru 15 tal-Avviż Legali 36/2003 liema dmirijiet kienu jirrikjedu li huwa jieħu ħsieb is-saħħa u s-sigurta' tal-persuni li setgħu jiġu affetwati bl-atti jew bix-xogħol tiegħu. Fis-subinċiż tnejn tal-imsemmi regolament imbagħad il-Leġislatur inkluda numru ta' doveri li għandu l-ħaddiem sabiex jaqdi aħjar l-obbligu prinċipali tiegħu li jħares is-saħħa u s-sigurta ta' persuni oħra fuq il-lant tax-xogħol. Il-Qorti tqis li l-appellant naqas milli jaġixxi b'salvagwardja għall-ħarsien tas-saħħa u s-sigurta tiegħu innifsu u ta' terzi persuni meta minkejja li seta' jagħraf il-perikolu li kien qiegħed jirreka bl-iskavar, xorta waħda baqa' għaddej b'dak ix-xogħol minflok ma nforma minnufih lil min iħaddmu bis-sitwazzjoni ta' perikolu serju li kien qiegħed jaħdem fiha. Dan qiegħed jingħad ukoll fl-isfond ta' dak li stqarrew ix-xhieda okulari elenkati iżjed il-fuq li jgħidu li raw mhux biss lill-appellant BONNICI jwettaq ix-xogħolijiet ta' tkissir tas-suletta u

skavar qabel il-wasla ta' Paul Demicoli fuq is-sit, iżda li wara li mar fuq il-post Paul Demicoli, l-appellant u Demicoli tkelmu bejniethom għal xi ħin u x-xogħol ta' tkissir tas-suletta u skavar kompla għaddej anke wara.

108. L-appellant BONNICI kellu doveri statutorji mhux bħala kuntrattur, bennej, perit jew imgħallem iżda bħala ħaddiem li kien qiegħed jeżegwixxi xogħol fuq sit ta' kostruzzjoni. Dawn id-dmirijiet ma ġewx osservati minnu fl-eżekuzzjoni tax-xogħol li ġie mogħti minn Demicoli. Dan il-komportament tal-appellant BONNICI jaqa' fil-parametri tal-kolpuż hekk kif ipprospettat fid-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali, in kwantu l-appellant ukoll naqas milli jħares ir-regolamenti li kien marbut bihom.

Ikkunsidrat

109. Illi t-tieni u t-tielet imputazzjonijiet kontestati lill-appellant DEMICOLI huma bbażati fuq l-Artikolu 328(a)(d) tal-Kodiċi Kriminali, li jgħid:

> Kull min, b'nuqqas ta' ħsieb, bi traskuraġni jew b'nuqqas ta' ħila fl-arti jew professjoni tiegħu, jew b'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti, jikkaġuna ħruq, jew jagħmel xi ħsara jew iħassar jew jgħarraq xi ħaġa, kif imsemmi f'dan is-sub-titolu, jeħel, meta jinsab ħati -
>
> a)jekk minħabba f'hekk tiġri l-mewt ta' persuna, il-piena stabbilita fl-artikolu 225;
> d) f'kull każ ieħor, il-piena ta' priġunerija għal mhux iżjed minn tliet xhur jew il-multa jew il-pieni tal-kontravvenzjonijiet:

110. Kif intqal iżjed il-fuq, din il-Qorti tqis li mill-provi ammissibbli prodotti, l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħet legalment u raġonevolment tikkonkludi li l-appellant BONNICI irrenda ruħu ħati fis-sensi tal-artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali. Ir-raġunament imsemmi iżjed il-fuq japplika wkoll għal dan il-kuntest in kwantu għall-ħsara kaġunata. L-aġir kolpuż tal-appellant ikkaġuna ħsara li waslet ukoll għall-mewt ta' żewġ persuni bi ksur kwindi tad-dispożizzjonijiet tal-Artikolu 328(a) tal-Kodiċi Kriminali li a sua volta jagħmel referenza għall-Artikolu 225 tal-imsemmi Kodiċi. Ġie soddisfaċentement pruvat li minħabba l-kollass tal-binja tilfu ħajjithom żewġ persuni. Apparti minn hekk, il-kollass tal-binja nnifisha, kif spjegat iżjed il-fuq kienet ukoll frott t'azzjoni kolpuża tal-

appellant BONNICI li b'nuqqas ta' ħsieb, bi traskuraġni jew b'nuqqas ta' ħila fl-arti jew professjoni tiegħu, jew b'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti, għamel ħsara lil parti mill-pedamenti tal-binja u konsegwenza tagħha ġġarraf parti mill-binja li ħalliet effetti devastanti fuq il-ħajja ta' żewġ persuni u l-familji tagħhom.

111. Mir-relazzjoni tal-Perit tekniku Richard Aquilina jirriżulta wkoll li nstemgħu d-diversi xhieda li soffrew danni (li ġew ikkwantifikati) minħabba dan l-istess aġir negliġenti tal-appellant BONNICI li wassal għall-kollass tal-binja in kwistjoni.

112. F'dan il-versant, jiġi notat pero li fil-parti operattiva tas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati (Malta), ġie ċċitat l-Artikolu 325(1) tal-Kodiċi Kriminali bħala wieħed mill-artikoli li in bażi tagħhom sabet il-ħtija f'dan il-każ. Dak li jidher li ġara huwa li l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) inkludiet fis-sentenza tagħha l-artikoli kif imsemmija mill-Avukat Ġenerali fin-nota tar-rinviju għall-ġudizzju li jsemmi l-artikolu 325(1) tal-Kodiċi Kriminali. Dan ifisser li l-Avukat Ġenerali kien qiegħed jipprospetta r-reat ta' ħsara volontarja.

113. Biss dak li l-appellant BONNICI kien ġie oriġinarjament mixli bih kien ir-reat ta' ħsara <u>**involontarja**</u> u mhux ħsara volontarja. Il-Liġi ma tobbligax lill-Avukat Ġenerali biex jagħti r-raġunijiet għaliex f'nota tar-rinviju għall-ġudizzju tiegħu għażel li jixli lill-imputat b'reat aktar milli ieħor; b'hekk din il-Qorti ma għandha ebda informazzjoni dwar ir-raġuni għaliex l-Avukat Ġenerali għażel li jimputa lill-imputat bir-reat ta' ħsara volontarja meta l-Pulizija kienet xlietu bir-reat ta' ħsara involontarja personali u patrimonjali.

114. Mill-korp u l-motivazzjonijiet tas-sentenza appellata jirriżulta li l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) sabet il-ħtija fl-imputat appellant minħabba li kienet konvinta sal-grad rikjest mill-Liġi li kien hu dak li uża l-musmar biex ineħħi s-suletta tal-konkos tal-pedament tal-fond adjaċenti u jiskava ulterjorment biswit din is-suletta u l-pedament tat-turbazz bil-konsegwenza li l-binja adjaċenti ftit aktar tard ikkollassat.

115. Stando ma din l-interpretazzjoni tal-fatti magħmula mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta), l-azzjoni tal-appellant li jkisser dik il-parti tas-suletta tal-konkos tal-pedament tal-binja tal-ġirien <u>kienet deċiżjoni volontarja u li kkawżat ħsara fil-proprjeta tal-ġirien</u>. L-appellant ried li jkisser dik il-parti tas-suletta biex "jittrimmja" dak il-ħajt; iżda mill-banda l-oħra ma rriżultax mill-provi li huwa għamel dak ix-xogħol bl-intenzjoni li jikkawwża dak il-kroll tal-ħajt tal-ġirien bil-konsegwenzi li

dan ġab miegħu. Għalkemm l-azzjoni kienet volontarja l-istat mentali u l-kondotta tal-appellant ma rriżultax lil Qorti tal-Maġistrati (Malta) li kienet doluża iżda kienet kolpuża. Kif intqal fl-appell kriminali **Saverina sive Rini Borg** imsemmi iżjed il-fuq, hemm azzjonijiet li jistgħu jaqgħu taħt il-kolpa kuxjenti, li hija forma iżjed gravi mill-kolpa normali in kwantu l-element tal-prevedibilita hija iżjed pronunzjata f'dan il-każ b'mod li tikkonfina mad-doluż, ossija l-volut.

116. F'dan il-każ il-Pulizija xliet lil appellant BONNICI bir-reat ta' omiċidju involontarju u ħsara involontarja. Iżda fin-nota tar-rinviju għall-ġudizzju l-Avukat Ġenerali għażel li jixli lil BONNICI bir-reat ta' omiċidju involontarju u fl-istess waqt akkużah ukoll bil-ħsara volontarja. Il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) pero qieset li minkejja li l-Avukat Ġenerali xela' lil BONNICI bil-ħsara volontarja, mill-provi rriżultalha li għalkemm l-azzjoni ta' BONNICI li jkisser is-suletta tal-konkos bil-musmar u jagħmel ix-xogħol ta' tħammil biswitha kienu volontarji, mill-banda l-oħra l-ħsara li kienet saret lil binja li kkollassat ma kienetx waħda volontarja, iżda waħda li kienet taqa' taħt il-klassifikazzjoni tal-colpa cosciente. Fi ftit kliem ma qiesetx li setgħet tqis l-azzjoni ta' BONNICI bħala waħda li taqa' fil-parametri tad-doluż taħt it-tifsira tal-intenzjoni pożittiva indiretta – anke jekk id-distinzjoni bejniethom tista' f'ċerti każijiet tkun waħda verament sottili.

117. Jibqa' l-fatt pero li ġaladarba l-Avukat Ġenerali xela lil BONNICI bir-reat ta' ħsara volontarja, l-kwistjoni tibqa' li l-provi kkonvinċew lil Qorti tal-Maġistrati (Malta) li dik il-ħsara kaġunata mill-appellant kienet taqa' fil-parametri tal-ħsara kolpożament kommessa u mhux tal-ħsara dolożament kaġunata.

118. Mill-assjem tal-provi din il-Qorti tqis li l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħet legalment u raġonevolment tasal għal dik il-konklużjoni wkoll. Biss kien ikun iżjed għaqli għaliha li fil-motivazzjonijiet tagħha, apparti li tispjega r-raġunijiet għaliex qieset lill-appellant responsabbli kolpożament, iżżid ukoll il-bażi legali li waslitha li, minkejja li l-Avukat Ġenerali xela lill-appellant bir-reat ta' ħsara volontarja, spiċċat sabitu, fuq l-istess nota ta' rinviju għall-ġudizzju, ħati tar-reat ta' ħsara involontarja. Fil-fatt skont ġurisprudenza oħra ta' din il-Qorti - bħall-appell kriminali **Il-Pulizija vs. Joseph Zahra** tal-10 ta' Mejju 2002 mogħtija mill-Prim'Imħallef Emeritu Vincent de Gaetano - meta persuna tkun ġiet mixlija bil-kommissjoni ta' reat doluż u l-provi jkunu juru li l-imputat ikun wettaq il-fatt li jikkostitwixxi r-reat mhux b'mod doluż iżda b'mod kolpuż, il-Qorti xorta waħda tista' ssibu ħati tal-kommissjoni tar-reat

- mhux fil-forma doluża kif tkun ġiet imputata oriġinarjament iżda fil-forma kolpuża – jekk din tkun tirriżulta mill-provi. Dan peress li r-reat kolpuż ikun ritenibbli bħala reat minuri iżda kompriż u involut f'dak imputat fil-forma doluża.

119. Għalhekk għalkemm il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħet ma sabitx lill-appellant ħati fis-sensi tal-artikolu 325(1) tal-Kodiċi Kriminali, mill-banda l-oħra dik l-akkuża kienet tinkludi fiha r-reat minuri, iżda kompriż u involut kontemplat fl-artikolu 328(a)(d) tal-Kodiċi Kriminali. B'hekk il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħet issib il-ħtija taħt l-artikolu 328(a)(d) tal-Kodiċi Kriminali, minkejja li l-Avukat Ġenerali ma kienx niżżel dan l-aħħar artikolu fil-korp tan-nota tar-rinviju għall-ġudizzju tiegħu stante li dan huwa ritenibbli reat minuri iżda kompriż u involut f'dak misjub fin-nota tar-rinviju għall-ġudizzju.

120. Illi għaldaqstant, din il-Qorti tqis li **l-ewwel, it-tieni u t-tielet imputazzjonijiet** miġjuba kontra l-appellant BONNICI jirriżultaw ippruvati lil hinn minn kull dubju dettat mir-raġuni.

Ikkunsidrat

121. Ir-responsabilita' penali għall-ksur tal-Artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali bażat ukoll fuq 'nuqqas ta' tħaris ta' regolamenti' ma teskludix il-passibilita' penali tal-appellant għall-ksur tar-regolamenti tas-Saħħa u s-Sigurta fuq il-Post tax-Xogħol. F'dan il-każ l-appellant ġie mixli wkoll bil-ksur tal-Artikoli 6, 7, 38(1)(3) tal-Kapitolu 424 tal-Liġijiet ta' Malta u bil-ksur tar-regolamenti numru 4, 6, 10, 15 u 21 tal-Avviż Legali 36/2003.

122. In bażi għall-provi prodotti, din il-Qorti tqis li l-Qorti tal-Maġistrati (Malta) setgħet legalment u raġonevolment tasal li ssib li l-appellant BONNICI kiser il-Liġijiet u regolamenti applikabbli dwar is-saħħa u s-sigurta fuq il-post tax-xogħol. Biss, f'dan ir-rigward, din il-Qorti tirrileva li, filwaqt li għandha tiġi kkonfermata l-ħtija fl-appellant għall-ksur tal-imsemmija liġijiet, ma tistax tinstab ħtija wkoll għal ksur tal-Artikolu 6 tal-Kapitolu 424 u tar-regolamenti numru 4, 6 u 10 tal-Avviż Legali 36/2003 għaliex dawn isejħu lill-'min iħaddem' u mhux ukoll lil 'ħaddiem'.

123. Illi, għaldaqstant, il-Qorti tqis li jirriżultaw ukoll ippruvati sal-grad rikjest mil-Liġi, **l-imputazzjonijiet numru ħamsa u sitta** kif miġjuba kontra l-appellant BONNICI.

Kunsiderazzjonijiet dwar il-Piena

124. In kwantu għall-piena inflitta mill-Qorti tal-Maġistrati, huwa prinċipju ormai stabbilt li f'materja ta' appell minn piena, sabiex Qorti tal-Appell tibdel il-piena li tkun erogat l-ewwel Qorti, dan tagħmlu biss fl-eventwalita' li jirriżultalha li tali piena tkun żbaljata fil-prinċipju jew manifestament eċċessiva. Hekk ġie mistqarr mill-Qorti tal-Appell Kriminali (Superjuri) fil-kawża fl-ismijiet **The Republic of Malta vs. Kandemir Meryem Nilgum and Kucuk Melek** deċiża nhar il-25 t'Awissu 2005:

> It is clear that the first Court took into account all the mitigating as well as the aggravating circumstances of the case, and therefore the punishment awarded is neither wrong in principle nor manifestly excessive, even when taking into account the second and third grounds of appeal of appellant Melek. As is stated in Blackstone's Criminal Practice 2004 (supra):
> "The phrase 'wrong in principle or manifestly excessive' has traditionally been accepted as encapsulating the Court of Appeal's general approach. It conveys the idea that the Court of Appeal will not interfere merely because the Crown Court sentence is above that which their lordships as individuals would have imposed. The appellant must be able to show that the way he was dealt with was outside the broad range of penalties or other dispositions appropriate to the case. Thus in Nuttall (1908) 1 Cr App R 180, Channell J said, 'This court will...be reluctant to interfere with sentences which do not seem to it to be wrong in principle, though they may appear heavy to individual judges' (emphasis added). Similarly, in Gumbs (1926) 19 Cr App R 74, Lord Hewart CJ stated: '...that this court never interferes with the discretion of the court below merely on the ground that this court might have passed a somewhat different sentence; for this court to revise a sentence there must be some error in principle." Both Channell J in Nuttall and Lord Hewart CJ in Gumbs use the phrase 'wrong in principle'. In more recent cases too numerous to mention, the Court of Appeal has used (either additionally or alternatively to 'wrong in principle') words to the effect that the sentence was 'excessive' or 'manifestly excessive'. This does not, however, cast any doubt on Channell J's dictum that a sentence will not be reduced merely because it was on the severe side – an appeal will succeed only if the sentence was excessive in the sense of being outside the appropriate range for the offence and offender in question, as opposed to being merely more than the Court of Appeal itself would have passed."[2]
> This is also the position that has been consistently taken by this Court, both in its superior as well as in its inferior jurisdiction.

125. Mill-banda l-oħra din il-Qorti trid tagħmel l-evalwazzjoni tagħha dwar jekk il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) applikatx piena li kienet manifestament eċċessiva meta wieħed jieħu kont ukoll tal-aspetti

retributtivi u preventivi tas-sentenza emessa minnha. Kif intqal aktar il-fuq fl-appell **Kandemir** u li ġie wkoll imbagħad ribadit fl-appell superjuri **Ir-Repubblika ta' Malta vs. Marco Zarb**, deċiża nhar il-15 ta' Diċembru 2005, din il-Qorti bħala Qorti ta' appell ma tiddisturbax is-sentenza mogħtija mill-Qorti tal-ewwel istanza sempliċiment għaliex kienet tippreskrivi piena li kienet għola minn dik li din il-Qorti kif komposta kienet kieku tagħti kieku kienet hi li qegħda teroga l-piena. Biex l-appell jirnexxi, kien meħtieġ li l-appellant juri li l-piena mogħtija mill-Qorti tal-Maġistrati kienet toħroġ barra mill-parametri tal-piena jew miżuri applikabbli għall-każ. Din il-Qorti ma tinterferix ma pieni li ma jkunux jidhru li huma żbaljati fil-prinċipju, għalkemm ikunu jidhru li huma pieni ħorox għal xi Ġudikanti. Biex piena mogħtija minn Qorti tal-Ewwel Istanza tkun tista' tiġi mibdula jrid jiġi pruvat li kien hemm xi żball fil-prinċipju wara l-emanazzjoni ta' dik il-piena. Il-Qorti tal-Appell Kriminali fl-Ingilterra żviluppat ukoll il-kunċett ta' sindakabilita tal-piena tal-Qorti tal-Ewwel Istanza fil-każ li din tkun eċċessiva jew manifestament eċċessiva. Biss dan ma jfissirx li sempliċiment għax sentenza tkun tidher li hija fuq in-naħa aktar severa din tkun tissodisfa dan it-test tal-eċċessivita jew eċċessivita manifesta. Anzi dik il-Qorti ttenni li appell fuq tali piena jkun jista' jiġi milqugħ jekk jirriżulta li s-sentenza tkun barra l-parametri tal-piena li tkun applikabbli :

a. għall-offiża in kwistjoni u
b. għaċ-ċirkostanzi tal-ħati

u mhux għaliex tkun piena li tkun għola minn dik li kieku l-Qorti tal-Appell kienet teroga għall-każ in kwistjoni. Dawn il-prinċipji ġew ukoll imħadnin minn din il-Qorti, kolleġjalment komposta fis-sentenza **Ir-Repubblika ta' Malta vs Carmen Butler et** deċiża nhar is-26 ta' Frar 2009 fejn ġie mistqarr ukoll is-segwenti:

> 8. Fil-verita`, dawn il-principji huma rifless tal-principju l-iehor li meta jkun hemm sentenza li tigi appellata mill-hati, il-Qorti tal-Appell Kriminali, bhala regola, ma tiddisturbax il-piena erogata mill-ewwel qorti sakemm dik il-piena ma tkunx manifestament sproporzjonata jew sakemm ma jirrizultax li l-ewwel qorti tkun naqset milli taghti importanza lil xi aspett partikolari tal-kaz (u anke, possibilment, lil xi cirkostanza sussegwenti ghas-sentenza ta' l-ewwel qorti) li kien jincidi b'mod partikolari fuq il- piena. S'intendi, kif diga` nghad, "sentencing is an art rather than a science" u wiehed ma jistax jippretendi xi precizjoni matematika jew identita` perfetta fit-tqabbil tal- fatti ta' kaz ma' iehor jew tal-piena erogata f'kaz ma' dik erogata f'kaz iehor.

126. Il-ġurisprudenza prevalenti f'dan il-kuntest, tgħallem li meta Qorti tiġi biex teroga piena trid tieħu kont taċ-ċirkostanzi kollha li jsawru l-każ, jiġifieri dawk tal-vitmi, l-interessi tal-komunita kollha

kemm hi, kif ukoll dawk tal-ħati. F'dan is-sens, kemm il-ġurisprudenza lokali kif ukoll dik Ingliża tistabbilixxi li fl-eżerċiżżju ta' reviżjoni imħolli lilha, il-Qorti tal-Appell Kriminali trid tistħarreġ appell fuq il-piena inflitta kemm billi tqis iċ-ċirkostanzi kollha prevalenti li l-Qorti tal-Ewwel Istanza setgħet kienet f'qagħda li tara, kif ukoll, skont kif imsemmi fis-sentenza **Butler** tqis anke, possibilment, lil xi ċirkostanza sussegwenti għas-sentenza ta' l-ewwel qorti.

127. Illi mistqarra dawn il-prinċipji din il-Qorti tirrileva li l-piena ta' tmintax il-xahar priġunerija kienet mhux biss taqa' fil-parametri preskritti mil-Liġi iżda lanqas ma kienet manifestament eċċessiva meta jiġi ikkalkolat it-terminu massimu ta' priġunerija li seta' jiġi impost ai termini tal-Artikolu 17(b) tal-Kodiċi Kriminali.

128. Biss din il-Qorti tħoss li fil-każ in diżamina l-eżerċizzju ta' reviżjoni li għandu jmur oltre s-sempliċi kalkolu matematiku sabiex jiġu stabbiliti l-parametri tal-piena inflitta mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) fil-konfront tal-appellant BONNICI. Mill-fedina penali tal-appellant, għajr kundanna ta' sewqan ta' vettura mingħajr liċenzja, qatt ma rriżulta li reġa' xellef difrejh mal-ġustizzja. In oltre, din il-Qorti tqis ukoll li hawnhekk si tratta ta' kawża li ilha għaddejja għal tnax -il sena u dan għaliex mhux biss kien hemm numru ta' xhieda x'jinstemgħu iżda anki għaliex oltre għal xi żewġ episodji ta' dewmien min-naħa tal-Prosekuzzjoni u xi safriet li ġew awtorizzati jmorru l-imputati, fl-4 ta' Frar 2010 ġiet istitwita kawża minn Paul Demicoli quddiem il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili u l-Qorti tal-Appell Kriminali, fuq talba ta' Paul Demicoli stess tefgħet il-kawża 'sine die'. Minn din id-deċiżjoni kien sar ukoll appell liema appell ġie deċiż fis-sena 2018.

129. Issa l-prinċipju regolatur għal dak li jirrigwarda tnaqqis fil-piena minħabba t-trapass taż-żmien, huwa dak li minkejja li t-trapass taż-żmien ma jfissirx awtomatikament temperament fil-piena, jista' f'ċertu każijiet jikkomporta dan. F'dan ir-rigward, din il-Qorti qiegħda tagħmel referenza għas-sentenza **Il-Pulizija vs. Nicola Farrugia, John Bugeja, Loreto Bonello u Omissis** deċiża nhar it-2 ta' Ottubru 2002:

> Issa apparti li kif gje spjegat aktar il fuq f' din is-sentenza l-appellanti jew uhud minnhom kienu huma stess il-kagun ta' parti miz-zmien li fih twal il-process, il-fattur tat-trapass taz-zmien ma jnaqqas xejn mir-responsabbilta' kriminali tal-hati (ara . Ir-Republika ta' Malta vs. Joseph Attard (24.7.2000) u r-Republika ta' Malta vs. Joseph Attard u Angelo Attard (24.7.2000))
> Jista' pero' f'xi kazi jigi konsidrat ghall-fini tal-piena kif gie ritenut fil-kazijiet appena citati u kif gie ritenut minn din il-Qorti diversament preseduta fil-kawza "Il-Pulizija vs. Geoffrey Azzopardi" (29.1.2001) ghalkemm f'din l-

> ahhar sentenza l-konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti biex varjat il piena ma kienux limitati biss ghal dik tat-trapass taz-zmien imma kienu ukoll bazati fuq motivazzjoni ohra.
> Illi fil-fehma ta' din il-Qorti t-trapass taz-zmien jista' jagevola lill-persuna akkuzata ghall-fini ta' piena meta huwa juri li tul dak iz-zmien hu jkun zamm lura mill-ksur serju tal-ligijiet u wera certu impenn biex jirriforma. Il-bqija tkun ingustizzja li xi hadd jibbenefika minn tul ta' zmien zejjed fil-process specjalment jekk dak it-tul ikun in toto jew in parti kagunat jew provokat minnu stess - kif gara f'dan il-kaz u dana a skapitu ta' dawk l-akkuzati li l-process taghhom jinqata' aktar malajr ghal raguni jew ghal ohra.

130. Illi fattur ieħor li din il-Qorti jeħtieġ li tikkunsidra fir-rigward tal-aggravju dwar il-piena hija x-xhieda li ngħatat minn bint waħda mill-vittmi Marie Diane Mule Stagno f'paġna 955 tal-atti proċesswali. Id-deċiżjoni dwar il-piena hija responsabilita tal-Qorti. Dan ma jfissirx li l-Qorti m'għandhiex, jekk tkun tal-fehma li hekk għandu jsir, tivvaluta ċirkostanzi li jimmiltaw favur temperament fil-piena. Anzi, ikun ġust li dan iseħħ f'kawżi bħal din fejn mill-mument li tkun ġiet imposta l-piena oriġinali għall-istadju tas-sentenza definittiva jkun għadda ż-żmien u jaf ikun hemm ċirkostanzi bħalma huma r-riforma tal-appellant, il-ħlas ta' xi danni subiti, il-maħfra ta' xi vittmi, li jistgħu jkunu ta' rilevanza fl-eżerċizzju ta' reviżjoni li tiġi msejħa tagħmel il-Qorti tal-Appell in meritu għall-piena.

131. Marie Diane Mule Stagno xehdet kif lil Paul Demicoli u lil Kevin BONNICI ħafritilhom u ma xtaqitx li jsofru piena karċerarja iżda li hi tħoss li *community service order* tkun iktar idonea sabiex is-soċjeta' tieħu lura xi ħaġa minn din il-ġrajja. Is-sanzjoni ta' ordni ta' servizz fil-kommunita' regolata bl-Artikolu 11 tal-Kapitolu 446 tal-Liġijiet ta' Malta taqa' fil-parametri tal-Liġi għaliex il-piena massima għar-reati li tagħhom jinsab mixli l-appellant BONNICI ma jeċċedux is-seba' snin priġunerija. Biss, din il-Qorti ma tistax teroga din il-forma ta' piena in kwantu fl-istadju opportun ma kienx sar stħarriġ f'dan is-sens skont l-artikolu 11(3)(a) tal-Kapitolu 446 tal-Liġijiet ta' Malta.

132. Iżda apparti minn hekk, f'dan il-każ, il-grad ta' responsabbilita tal-appellant BONNICI ma kienetx tali li tippermetti lil din il-Qorti li tapplika dik il-miżura fil-konfront tiegħu. Dan kien każ traġiku fejn żewġ persuni sfaw maqtula f'darhom stess kwindi fil-post fejn il-bniedem għandu **dritt sagrosant** li jħossu l-iktar sikur. Iżda b'mod partikolari trattasi ta' każ fejn l-appellant BONNICI kien qiegħed iwettaq attivita' li biha setgħa jipprevedi l-event dannuż. Huwa minnu li huwa ma kienx il-perit jew il-kuntrattur li kien qiegħed inkarigat mit-tmexxija tal-proġett iżda kien hu u ħadd iktar li aċċetta li jħaddem il-

JCB bil-musmar biex tiġi trimmjata s-suletta tal-konkos tal-pedament tal-binja adjaċenti u jsir l-iskavar taħt il-blokka u dan meta setgħa jara l-istat tal-pedament sottostanti kif kien. Din il-Qorti jiddispjaċieha tosserva kif l-attitudni tal-appellant kienet waħda manifestament negliġenti fejn għaddas rasu u baqa' għaddej bix-xogħol li kien dirett lejh mingħajr ma waqaf jaħseb ftit fuq dak li kien sejjer jagħmel kif ukoll fuq il-konsegwenzi faċilment prevedibbli ta' dak li kien qiegħed jagħmel bit-tħaddim ta' dak il-JCB armat bil-musmar.

133. Illi dak li xehdet il-vittma huwa ammirevoli meta talbet illi jiġu maħfura Demicoli u BONNICI; biss id-deċiżjoni tal-Qorti, filwaqt li trid tieħu kont u qies tal-animu nobbli ta' din il-vitma f'dan il-każ, ma kellhiex ukoll l-istess riskontru mill-vitmi l-oħra li kienu affettwati b'dan l-inċident. Il-Qorti, filwaqt li tagħti widen lix-xewqat ta' din il-vitma, għandha wkoll tirrifletti bilanċ bejn l-interessi tal-parte civile u tal-ġudikabbli u tal-interessi tas-soċjeta' b'mod ġenerali. Huwa minnu wkoll li l-ħajjiet mitlufa m'humhiex ser jitreġġgu lura, iżda mill-banda l-oħra din il-Qorti ma tistax tgħid li b'daqshekk kollox għandu jkun maħfur u minsi. Mistqarr dan għalkemm il-kwalita tal-piena imposta mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) kienet dik indikata u ma kienetx żbaljata fil-prinċipju jew manifestament eċċessiva, pero din il-Qorti tqis li t-talba tal-vitma Mule Stagno għandha tiġi riflessa wkoll f'temperament fil-kwantum tal-piena imposta biex tirrifletti kemm il-grad ta' responsabbilita u kulpabilita tal-appellant BONNICI fuq naħa kif ukoll ir-raġunijiet mitiganti msemmija qabel, fuq in-naħa l-oħra.

134. Din il-Qorti tista' tifhem li ħaddiem, (li probabbilment ma jkollu ebda interess finanzjarju fil-proġett li fuqu jkun qiegħed jiġi mqabbad jagħmel xogħlu minn dak il-kuntrattur li jkun qiegħed iħadmu – għajr ħlief li jaqla l-paga tiegħu għax-xogħol li jkun qed jagħmel) jista' jinqabad bejn il-martell u l-inkwina. Tista' tifhem li ħaddiem mhux la kif ġieb u laħaq sejjer jinjora l-ordni li jkun taħ min iħadmu biex imur iwettaq xogħolu. Iżda mill-banda l-oħra l-ħaddiem li jkun aċċetta li jwettaq xogħol li jkun jidher ċar li huwa ta' natura perikoluża minħabba l-possibilita' li jikkawża eventi dannużi ma jistax jibqa' ċass u sieket. Il-mument li jaċċetta li jwettaq dak ix-xogħol ta' natura perikoluża, huwa xorta waħda jkun irid jaċċetta li jidħol responsabbli wkoll għall-konsegwenzi li jistgħu jitnisslu fil-każ li l-event dannuż javvera ruħu. Il-fatt li huwa sempliċiment ħaddiem ma jeħilsux mir-responsabbilita tiegħu fil-każ li jseħħ l-event dannuż u li għalih ikun ikkontribwixxa bix-xogħol tiegħu. Is-saħħa u s-sigurta tiegħu innifsu kienu f'perikolu b'dak ix-xogħol li kien perikoluż u li ġie mqabbad

jagħmel u għażel li jwettaq. Il-ħajja ta' żewġ persuni innoċenti u inermi ġew maħsuda bħala konsegwenza ta' dan.

135. Inoltre, bħala konsegwenza tal-piena li minnha qiegħed isir dan l-appell dil-Qorti innotat li fis-sentenza tagħha, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) ikkundannat lill-BONNICI jħallas anki l-ispejjeż li kellhom x'jaqsmu mal-esperti innominati fl-Inkjesta Maġisterjali.

136. Issa jirriżulta li dan il-każ seħħ qabel ma daħlet fis-seħħ l-emenda li ġiet introdotta fil-Kodiċi Kriminali fl-2005. Fiż-żmien meta seħħ ir-reat, l-artikolu 533 tal-Kodiċi Kriminali kien jaqra b'dan il-mod:

> **533.** (1) Meta l-kawża ssir mill-Pulizija *ex officio* u jekk il-prosekutur jagħmel talba għaldaqshekk, il-qorti għandha meta tagħti s-sentenza jew f 'kull ordni ieħor wara, tikkundanna l-ħati jew il-ħatjin, ilkoll flimkien *in solidum* jew kull wieħed għalih, għall-ħlas, lir-reġistratur, ta' l-ispejjeż kollha jew ta' parti mill-ispejjeż li jkollhom x'jaqsmu mal-ħatra ta' esperti jew periti fil-proċeduri, f'dak iż-żmien u f 'dak l-ammont bħal ma jkun ġie stabbilit fis-sentenza jew fl-ordni.

137. Imbagħad wara li daħal fis-seħħ l-Att XIII tal-2005, l-artikolu 533 tal-Kodiċi Kriminali ġie jaqra b'dan il-mod:

> **533.** (1) Meta l-kawża ssir mill-Pulizija *ex officio*, il-qorti għandha meta tagħti s-sentenza jew f 'kull ordni ieħor wara, tikkundanna l-ħati jew il-ħatjin, ilkoll flimkien *in solidum* jew kull wieħed għalih, għall-ħlas, lir-reġistratur, ta' l-ispejjeż kollha jew ta' parti mill-ispejjeż li jkollhom x'jaqsmu mal-ħatra ta' esperti jew periti fil-proċeduri, inklużi dawk ta' l-esperti li jkunu ġew maħtura fl-istadju tal-proċess verbal ta' l-inkjesta f'dak iż-żmien u f 'dak l-ammont bħal ma jkun ġie stabbilit fis-sentenza jew fl-ordni.

138. L-Att XIII tal-2005 kien ġie promulgat fid-29 ta' Lulju 2005. Mill-banda l-oħra l-Proċes Verbal ġie magħluq fil-21 ta' Ġunju 2005, u allura qabel ma ġie fis-seħħ dan l-Att bl-emenda li bis-saħħa tagħha anke l-ispejjeż tal-esperti li jkunu ġew maħtura fl-istadju tal-inkjesta ġew ritenuti rekuperabbli kontra l-ħati. Il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti Istruttorja ikkonfermat lill-esperti kollha nominati fl-inkjesta u għamlithom tagħha matul il-proċeduri kollha permezz ta' verbal fl-atti tal-proċeduri istruttorji fl-20 ta' Lulju 2005. Anke din il-konferma saret qabel ma ġie promulgat l-Att XIII tal-2005. F'dan is-sens allura l-Qorti tqis li l-appellant ma għandux jiġi kundannat li jħallas l-ispejjeż peritali relativi għall-esperti li kienu ġew nominati matul l-inkjesta maġisterjali.

DECIDE

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda tilqa' l-appell in parti billi:

a) Tikkonferma s-sentenza appellata f'dik il-parti fejn sabet lill-appellant BONNICI ħati tal-ewwel, it-tieni u t-tielet, il-ħames u s-sitt imputazzjoni;

filwaqt illi:

b) Tħassar is-sentenza appellata f'dik il-parti fejn sabitu ħati fir-rigward tar-raba' imputazzjoni u minflok tilliberah minn kull ħtija, piena u konsegwenza dwarha;

c) Tħassar is-sentenza appellata f'dik il-parti fejn l-appellant ġie kundannat li jħallas l-ispejjeż peritali inkorsi matul l-inkjesta maġisterjali;

d) Tħassar is-sentenza appellata f'dik il-parti konċernanti l-piena fejn ġiet imposta piena ta' tmintax il-xahar priġunerija u minflok timponi l-piena ta' <u>sitt xhur priġunerija</u>.

Altrimenti safejn mhux mibdul b'din is-sentenza tikkonferma s-sentenza appellata fil-kumplament tagħha.

Aaron M. Bugeja
Imħallef